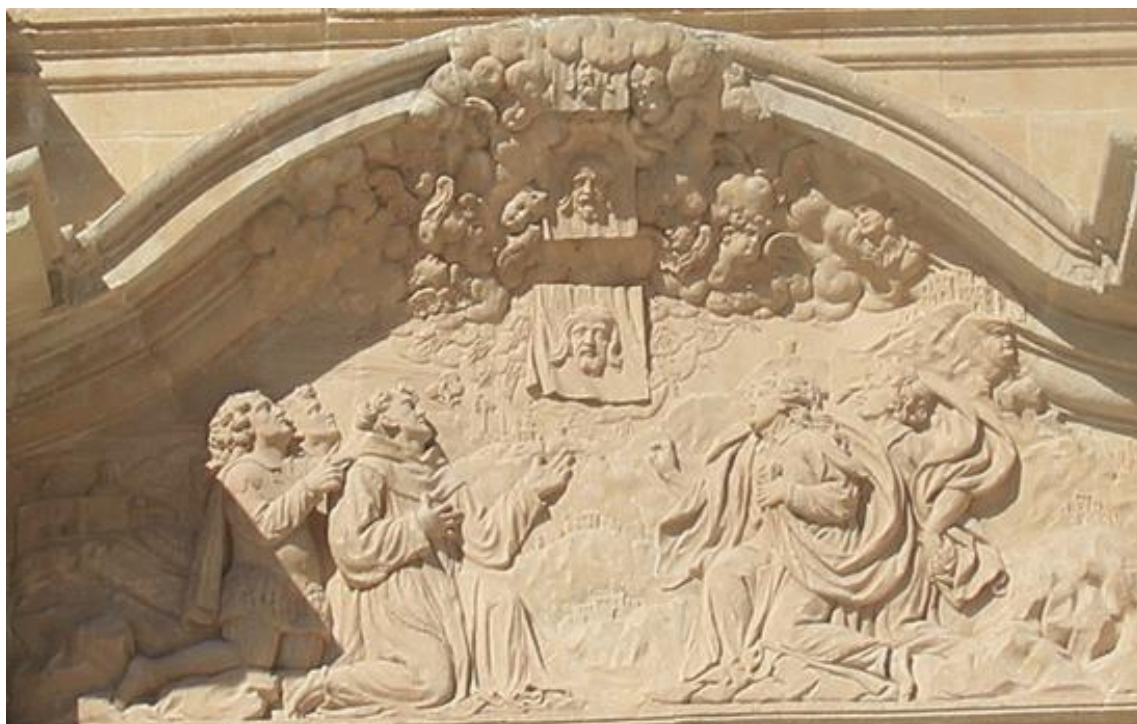

**Recurs compartit per la Comunitat de
www.asociacionnordstrom.com*

Santa Faç. Sis històries per un miracle.

Carlos Crespo Campos

Índex

3	Pròleg
4	L'apropiació d'una història
8	La documentació sobre els miracles.
10	Els altres documents
11	Els miracles i l'ocultació de la història
15	El segon i tercer miracle: el Pi Sant
17	La consolidació d'una tradició
19	Els Franciscans a Alacant
26	El Convent de la Santa Verònica, hui de la Santa Faç
31	L'Orde de Santa Clara
32	El final de les clarisses a la Santa Faç
36	Monges de la Sang
39	La Santa Faç en temps de la Còvid19
41	Una relíquia pelegrina
42	L'Última polèmica. Entre la fe i el 'alicantonalismo'.
44	Santa Faç i identitat alacantina
46	Conclusions o consideracions
48	Quant saps Sobre la Santa Faç

Pròleg

El meu objectiu amb aquest treball és donar algunes pinzellades sobre algunes històries que s'amaguen darrere d'una tradició que per als alacantins, creients o no creients, podríem dir que és un dogma de fe: la Santa Faç, el llenç de Verònica¹. Un d'aquells referents que es troben dins de l'imaginari dels alacantins, juntament amb l'Hèrcules, el Castell de Santa Bàrbara, l'Esplanada i el mar amb les platges i palmeres.

Creient o no, d'arrels alacantines o no, és estrany l'alacantí que no haja anat de romiatge a la Santa Faç alguna vegada en la vida, la immensa majoria sense professar una fe viva, més com a tradició popular que per devoció religiosa. Jo mateix, de les vegades que he anat, només una he entrat a l'interior i com que era petit, quasi res no vaig vover envoltat de tantíssima gent com n'hi havia.

La primera història és com una novel·la detectivesca basada en el curs de Pablo Rosser Limiñana² i la tesi de Enrique Cutillas Bernal³ sobre un fenomen d'apropiació de la història.

La segona la història dels franciscans, protagonistes a la història de la Santa Faç, a Alacant, i el seu lligam amb la relíquia i la ciutat.

La tercera té a vover amb el monestir en sí. La seua arquitectura i algunes dades curioses. En aquest cas també han estat interessants els estudis de Rosser.

La quarta i cinquena parla de la història de les monges clarisses al voltant del monestir de la Santa Faç i la seua substitució, molt recent per les alacantines monges de la Sang.

La sisena i última història té a vover amb aquesta maleïda pandèmia que d'una manera o una altra, a tots ens ha afectat.

Faç divina, misericòrdia!

1 Daniel Climent Giner. El nom de Verònica, com a nom de dona, no existia a l'època de Jesús. Era Berenice, típicament macedònic i que va popularitzar la dinastia Ptolemaica a Egipte; el qual Posteriorment passarà a Verònica en llatinitzar-se seria un bon Motiu d'Anàlisi de l'Evolució del nom.

2 <https://www.informacion.es/alicante/2020/04/20/curso-online-historia-santa-faz-4671532.html>

3 Enrique Cutillas Bernal. El patronato de la ciudad de Alicante sobre le monasterio de la Santa Verònica en la Huerta de la ciudad (1518-1804). Tesi doctoral. Universitat d'alacant. 1995

L'apropiació d'una història

Prop de 550 anys després encara existeix la devoció. Dos elements fonamentals de la història d'Alacant són dos rostres, el de la cara del Moro, senyera de la ciutat que es troba a l'escut i ja es esmentat des del segle XVI, i el de la Santa Faç, considerada un dels plecs de la Verònica⁴ juntament amb els de Jaén i el de Roma.

De Roma arriba dins del context de dos papes valencians, Calixte III i Alexandre VI, tots dos Borja. El 1471 arriba al papat Sixte IV. Probablement serà amb ell que ix una vegada reclamada per Venècia per una pestilència que els assoleix. La Relíquia serà enviada amb un cardenal (en la tradició cap cardenal relacionat amb la Santa Faç no tenen nom que podria ser un Borja i aquests eren odiats). Els venecians, en voler el miracle, no la volen tornar i s'enfronten al Vaticà. Un cardenal llegat especial és enviat el 1478 i aconsegueix que torne sota amenaça d'excomunicació. En tornar el Papa ha mort (1484) i el cardenal la guarda amb ell.

Aquest cardenal pareix ser Roderic de Borja, nebot del papa Calixte III⁵ (Alfons de Borja) i que serà el futur papa Alexandre VI⁶.

4 Daniel Climent Giner. El nom de Verònica, com a nom de dona, no existia a l'època de Jesús. Era Berenice, típicament macedònic i que va popularitzar la dinastia Ptolemaica a Egipte; el qual Posteriorment passarà a Verònica en llatinitzar-se seria un bon Motiu d'Anàlisi de l'Evolució del nom.

5 Alfons de Borja (la Torreta de Canals, avui barri de Canals, 1378 - Roma, 1458) fou Papa de l'Església Catòlica de Roma amb el nom Calixte III de 1455 a 1458. Va ser diplomàtic, professor i membre destacat de la cort de la Corona d'Aragó. És el primer Papa catalanoparlant de la història. En el conflictiu conclave de 1455 que ha d'elegir el successor de Nicolau V, amb l'amenaça turca com a rerefons -Constantinoble havia caigut el 1453- i els enfrontaments entre faccions cardenalícies, la seua avançada edat i la defensa de l'ideal de croada el converteixen en un candidat de compromís. Un cop accedeix al papat amb el nom de Calixt III, tres eixos presidiran la seua política: la croada contra els turcs, l'equilibri entre les potències italianes i la consolidació de l'autoritat del papa als Estats pontificis. Papa estranger a Roma, Calixte s'envoltà de servidors procedents de la Corona d'Aragó i vetllà per la promoció dels seus nebots: Pere Lluís de Borja va ser nomenat capità general de l'exèrcit pontifici, i Roderic de Borja (el futur Alexandre VI), cardenal i vicescanner pontifici; Lluís Joan del Milà també serà creat cardenal. El papa s'assegurava així, seguint una pràctica habitual en la història pontificia, la col·laboració d'un clergat fidel, cosa que li ha valgut acusacions de nepotisme. La seua mort va anar seguida d'atacs contra aquests servidors

Roderic havia anat juntament amb son germà Lluís a estudiar a Roma sota la protecció de Calixte III. Des de 1458 era bisbe de València però no pren càrrec personalment fins el 1472 durant un viatge per aconseguir diners per lluitar contra els turcs. Sixte IV està molt preocupat per la caiguda de Constantinoble i l'avenç turc. A canvi, Roderic, dona el vist-i-plau a la unió matrimonial dels reis catòlics⁷ i lliura moltes relíquies a la catedral de València. Roderic també aprofita per a comprar el ducat de Gandia durant la seua estada a València.

Segons la tradició, el 1489 un cardenal (Roderic?) li lliura a mossèn Pere Mena en Roma la Relíquia, que trasllada a Sant Joan d'Alacant. No sabem per què li dona a ell, no n'hi ha parentiu conegut. La tradició diu que Mena havia hostejat i tractat bé eixe cardenal en la seua estada a Alacant. Segons Mingot li dona perquè n'hi ha un comerç molt actiu entre els ports

6 Alexandre VI és el nom que va adoptar Roderic Llançol i de Borja, conegut com a Roderic de Borja, en ser nomenat papa. Va néixer a Xàtiva (actual comarca de la Costera, al País Valencià) el 31 de desembre de 1431, i morí a Roma l'any 1503. És el segon Papa valencià de la història, després del seu oncle Calixte III. A principi d'agost del 1458 el vell papa Calixte agonitza i la poderosa família romana dels Orsini, enemiga dels Borja, insta el poble romà a la persecució dels parents i compatriotes del papa, majoritàriament valencians, catalans i aragonesos. El seu germà gran, Pere Lluís, el favorit de Calixte ha de fugir precipitadament de Roma i intenta tornar a València però mor per causes que encara avui ens són desconegudes. Roderic es queda a Roma i té temps d'acompanyar els últims moments del seu oncle i de veure com el seu palau és incendiat per la multitud. Els papes que surten en els conclaves de 1464, 1471 i 1484, Pau II, Sixte IV i Inocenci VIII, confirmen a Roderic en els càrrecs de vicecanceller i arriba a degà del col·legi cardenalici. És en aquests anys quan la seua influència a la Cúria romana comença a augmentar. També és en aquesta època quan neixen els seus fills més coneguts de la seua relació quasi conjugal amb Vannozza Cattanei. Complint ordres de Sixte IV, viatja a València el 1472 on és rebut amb honors reials. En aquest viatge dona el vistiplau per avançar al casament del rei Ferran el Catòlic, de la Corona d'Aragó, amb la reina Isabel I de Castella, els reis catòlics. Quan torna a Roma comença a acumular títols i rendes eclesiàstiques, convertint-se en el cardenal més ric de la Cúria romana. També li compra a Ferran el Catòlic el ducat de Gandia. L'elecció de Roderic com a papa Alexandre VI, l'agost de 1492, té com a rerefons el trencament de l'equilibri polític italià a causa de la usurpació del ducat de Milà a mans de Ludovico il Moro. El conclave que ha d'elegir el successor d'Inocenci VIII està dividit entre els partidaris dels Sforza, representats pel cardenal Ascanio, germà del Moro, i Giuliano della Rovere, que tenia el suport dels francesos i a més a més era italià. Roderic té el suport dels espanyols i és el cardenal més ric, de manera que els que el votin poden comptar amb grans recompenses en títols, càrrecs i diners. Roderic no els va decebre. El trencament de l'equilibri peninsular italià i l'amenaça externa de les corones d'Aragó i França, enfrontades pel domini del regne de Nàpols, expliquen bona part del joc polític fluctuant d'Alexandre. Cal assenyalar que els papes tenien la potestat d'oferir la Corona de Nàpols al rei que consideressin oportú i en aquella època a Nàpols hi governava una branca dels Trastàmara de la Corona d'Aragó, descendents il·legítims d'Alfons el Magnànim.

7 Daniel Climent Giner. <http://alicantepedia.com/tradiciones/romer%C3%ADa-de-santa-faz>

italians i Alacant però no ho acaba de justificar perquè arriba ací.

Segons Benjamín Llorens, Pere Mena, després de doctorar-se en Teologia a la veïna València i conèixer al cardenal Roderic de Borja (Borgia en grafia italiana) va viatjar a Roma on va treballar prop del futur Papa (hi ha qui diu que va ser el seu secretari personal). L'any de 1484 Roderic va tornar de Venècia amb la Verònica recuperada, però Sixte IV havia mort en aquells dies i el cardenal en lloc de retornar el llenç a l'oratori papal se'l va quedar. Poc després li va donar la relíquia al mossèn de Sant Joan amb l'encàrrec de fer un ús adequat de la mateixa per augmentar la devoció pel nostre senyor en aquestes terres del llevant espanyol⁸.

N'hi ha qui diu que la tradició de vendre canyamel (canya de sucre) durant el romiatge té a veure amb l'origen de la fortuna de la família Borja: el cultiu del canyamel i l'elaboració del sucre a la comarca de Gandia i rodalies; en aquella època (segle XV-XVI) una font de riquesa extraordinària. ¿Duien -per mar, naturalment, en aquella època- canyamel de la Safor a la fira que s'organitzava al voltant del monestir erigit per guardar la relíquia regalada per Roderic Borja? Qui ho sap?

També n'hi ha la hipòtesi que tractés de posar a resguard la relíquia. Els Borja eren odiats a Itàlia. Recordem que a l'arribar el primer Borja al papat es va encunyar la frase: 'Oh Dio, la chiesa romana in mani dei catalani!?'⁹ Aquest odi es va desfermar el 1458 quan Calixte agonitza, la poderosa família romana dels Orsini, enemiga dels Borja, insta el poble romà a la persecució dels parents i compatriotes del papa, majoritàriament valencians, catalans i aragonesos. El germà gran de Roderic i favorit de Calixte, Pere Lluís, ha de fugir precipitadament de Roma i intenta tornar a València però mor per causes desconegudes. Roderic, en canvi, es queda a Roma i té temps d'acompanyar els últims moments del seu oncle i de veure com el seu palau és incendiat per la multitud. Potser el record d'aquests fets són els que fan que Roderic lliurés a Mena el llenç davant de noves inestabilitats per la lluita a la cadira de Sant Pere.

⁸ Benjamín Llorens. 08/04/2018. Una historia alicantina. <https://www.hojadellunes.com/una-historia-alicantina/>

⁹ Està atribuïda al cardenal venecià Pietro Bembo. <https://www.eltemps.cat/article/11141/in-mani-dei-catalani>

Roderic arribarà a ser papa el 1492 i un príncep poderós de la cristiandat, tant econòmicament com política, en un moment on la Corona d'Aragó domina la Mediterrània occidental i té alguna influència en l'oriental. El regne de Nàpols i Sicília, Sardenya i alguns ducats italians pertanyen a la Corona amb Alfons el Magnànim o Ferran I o Ferran II d'Aragó i el suport de la Corona de Castella. El seu poder també arriba a l'Orde de Sant Joan de Jerusalem¹⁰, on tindran llengua pròpia (veu i vot). El llibre de Consolats del Mar regeix a la Mediterrània Occidental... Però això també fa que els catalans siguin considerats els grans enemics de l'altra part de la cristiandat, els francesos.

Entre els grans enemics dels Borja consten els cardenals Ascanio Sforza i Giuliano della Rovere, que rebien diners de França per oposar-se a Alexandre

10 L'orde de Sant Joan de Jerusalem (conegut també com l'orde dels Germans Hospitalers, orde dels Cavallers Hospitalers, orde Hospitaler o orde de Malta) va ser un orde militar i religiós fundat per ajudar pelegrins que viatjaven a Terra Santa al segle XI. Hi va haver deu grans mestres de l'orde pertanyents a la llengua d'Aragó, dels quals set van ser de parla catalana.

VI. Giuliano, el futur papa Juli II, tindrà molt en compte els franciscans, una orde que tindrà molt a vover amb la Santa Faç com veurem després.

La documentació sobre els miracles

El primer miracle que recull la tradició, però del qual no es parla per part de l'Església ve quan mossèn Pere Mena va dipositar la Verònica al fons d'una arca, en la qual guardava objectes de valor del temple. Quan Mena va obrir l'arca va vorer que el llenç era a la part superior, i desplegat sobre la roba que el cobria. Repetit el fenomen en diverses ocasions i penedit d'haver oblidat l'encàrrec del cardenal, va exposar al públic la Santa Faç, col·locant-la en el presbiteri, sobre una taula, al costat de l'altar major, i explicant als fidels la devoció que mereixia.

FECHAS IMPORTANTES :

- + 1489: procesión y milagros.
- + ? : documento perdido narrando los hechos.
- + 1518: llegada de las Clarisas.
- + 1525: redacción Oficios.
- + 1564: primera mención por Viciana.
- + 1590: Retablo iglesia Santa Faz.

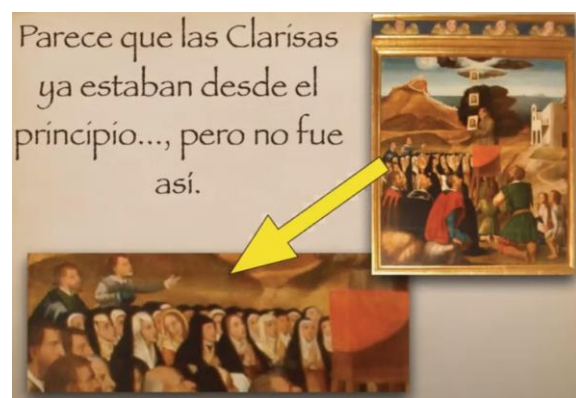
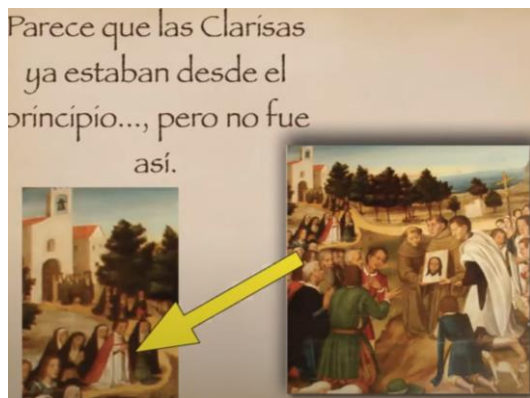
Respecte als miracles que van originar la devoció vers la Santa Faç, no existeix cap document que ens parle d'ells en els temps quan es van produir. Tot són interpretacions posteriors.

Segons Viciana, les Clarisses, vinculades per cert als Borja, que van arribar el 1518 a la Santa Faç, tenen uns oficis¹¹ sobre els fets que elles canten, compostos per himnes i lectures. En la lectura novena de l'ofici es diu que Miquel Mateu, el 1521, és el primer en transcriure "fidelment" els fets. Mateu és el frare custodi de la província franciscana de València i el 1518 acompanya a les monges de Gandia per prendre possessió del convent de la Verònica¹². Miquel Mateu posa com a protagonistes primer als homes, els franciscans i després a les dones, les

11 Ofici litúrgic, en llatí, propi i únic del monestir de la Santa Faç. Són himnes per lloar la relíquia i lectures sobre els fets

12 La modesta iglesia, á la que se dio el nombre de SANTA VERÓNICA, fue entregada á unos monjes de la órden de San Jerónimo, faltando hacer en ella algunas obras [...] merced á las generosas limosnas que los devotos entregaban...

http://www.manuseran.com/index.php?option=com_content&view=article&id=378:monasterio-de-la-santa-faz&catid=118&Itemid=465

clarisses donant-los un protagonisme que no tingueren en el miracle i primers anys del convent, com si sempre hagueren estat allà. Fins i tot el retaule del primer miracle al barranc de Lloixa¹³ i del segon miracle¹⁴, del Pi Sant al convent dels Àngels¹⁵ dels que parlarem després apunten en eixa direcció. A partir de Mateu, totes les cròniques són còpies, amb variacions de la de Mateu¹⁶, entre elles la del franciscà Vicent Bendicho¹⁷ qui pareix tindre interessos personals a la seua crònica sobre els successos.

13 Louxa-Loixa (Lloixa), juntament amb Sent Johan (Sant Joan) En el document apareix transcrit com Sent Johan, que arreplega la pronunciació característica dels parlants santjoaners i ens informa que en 1315 ja existix este lloc. Creiem que els primers pobladors cristians podríem haver-se instal·lat un poc més a l'oest, en una zona més elevada al vessant del Calvari, on es troba el topònim que veurem tot seguit i que en el text apareix al mateix temps, ens referim a Loixa o Louxa, que ara coneixem com a Lloixa, i és significatiu com apareixen tots dos topònims. Podria ser que a Lloixa viu una població major de cristians mentre que a Sant Joan hi ha una major població musulmana. Quan troben el mort, la transcripció del sumari ens diu que Sancholo d'Ayora crida viafòs cap a Lloixa, i Aloquín ho fa cap a Sant Joan amb el crit de barra barra. Ens preguntem si això vol indicar-nos que a Lloixa viu una població major de cristians mentre que a Sant Joan hi ha una major població musulmana. Lloixa és un topònim viu que, a més de donar nom al llogaret, en va donar a un braçal, en ús mentre l'aigua corria per la séquia, i ara en dóna a una partida del municipi, a urbanitzacions i a un institut.

14 Un milagro que se remonta al 17 de marzo de 1489 <https://www.lasprovincias.es/v/20140316/alicante/milagro-remonta-marzo-1489-20140316.html>. - La santa faç d'Alacant: devoció, cultura i tradició <https://www.nosaltreslaveu.cat/noticia/31843/santa-fac-dalacant-devocio-cultura-tradicio> - Un icono de devoción mundial <https://www.informacion.es/alicante/2010/03/18/icono-devocion-mundial-7193140.html> - Alicante revive el "milagro de la lágrima" de la Santa Faz, 525 años después <https://www.lavanguardia.com/local/valencia/20140129/54399691441/alicante-revive-el-milagro-de-la-lagrima-de-la-santa-faz-525-anos-despues.html>

15 Santuario y monasterio de Los Ángeles <https://www.guerra-historia-publica.es/recursos/717> - Ermita de Nuestra Señora de los Ángeles http://www.manuserran.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1385:ermita-de-nuestra-senora-de-los-angeles&catid=98&Itemid=465

16 Vicente Bendicho afirma que el transcriu el 1640 al valencià. Un expert diu que copia d'oïdes, perquè el llatí que fa servir és el de la seua època i no el llatí del 1521 en que teòricament van ser escrits per Mateu (Antoni Biosca i altres, 2014). Mingot, el 1879, cita els oficis sobre la Santa Faç seguint les cròniques de Bendicho i pel bisbe d'Oporto. Però el seu document no és una còpia fidedigna del de Bendicho, ja que no són exactes, tot i que no diu d'on treu la resta de la informació. El de Tamayo Salazar del 1659 diu que els transcriu una còpia que l'ha lliurat el frare agustí Miguel Aguirre, que era viceprovincial del Perú.

17 Vicent Bendicho i Enbite (Elx, 1584 - Alacant, 14-IV-1642). Va estudiar teologia i es va ordenar sacerdot a Oriola. Va ocupar la vacant d'un curato a la Col·legial d'Alacant. Va continuar els seus estudis teològics a Tortosa, obtenint el Doctorat i a el mateix temps el curato de Mutxamel que va abandonar en 1638. Va morir a Alacant com

Mateu afirma que ho treu del document custodiat per les autoritats alacantines, però no el va conèixer perquè ja havia desaparegut. Mateu no era testimoni directe. Per ell, el fet que siguen cantats i autoritzats pel bisbe, li dona veracitat, però no els ha vist. És important aquest document per a contrastar les possibles variacions i modificacions entre el text original i el que ens ha arribat a nosaltres. Quan a finals del segle XVI es demana a Roma que done per vàlids els miracles, les autoritats d'Alacant envien a la Santa Seu tots els documents de que disposaven i, es van perdre a Roma. No hi ha còpia. Podria haver-se perdut en l'incendi del 1691 pel bombardeig per part de l'esquadra francesa que va cremar l'arxiu?

Els altres documents

El retaule renaixentista de 1590 es creia destruït durant la Guerra Civil, però durant unes operacions de restauració es van descobrir les peces dins de l'interior de la clausura de les monges i que serà restaurat anys després. És el document històric més antic sobre el miracle de Lloixa. I també es va trobar el del miracle del Pi Sant.

Aquesta imatge del miracle ja és de Conchillos¹⁸ en el Camarín de la Santa Faç i veiem els personatges centrals que porten la relíquia, els frares franciscans, un mossèn, Mena, i el públic on destaca una persona que podria ser Guillem Pascual.

Aquest retaule ve a confirmar que cent anys després la substitució dels personatges en la història del miracle que ara explicarem ja s'ha consumat.

Degà de Sant Nicolau. Escriví, a partir d'uns materials del seu germà Jaume, una Crónica de la ciudad de Alicante, que arriba fins el 1650.

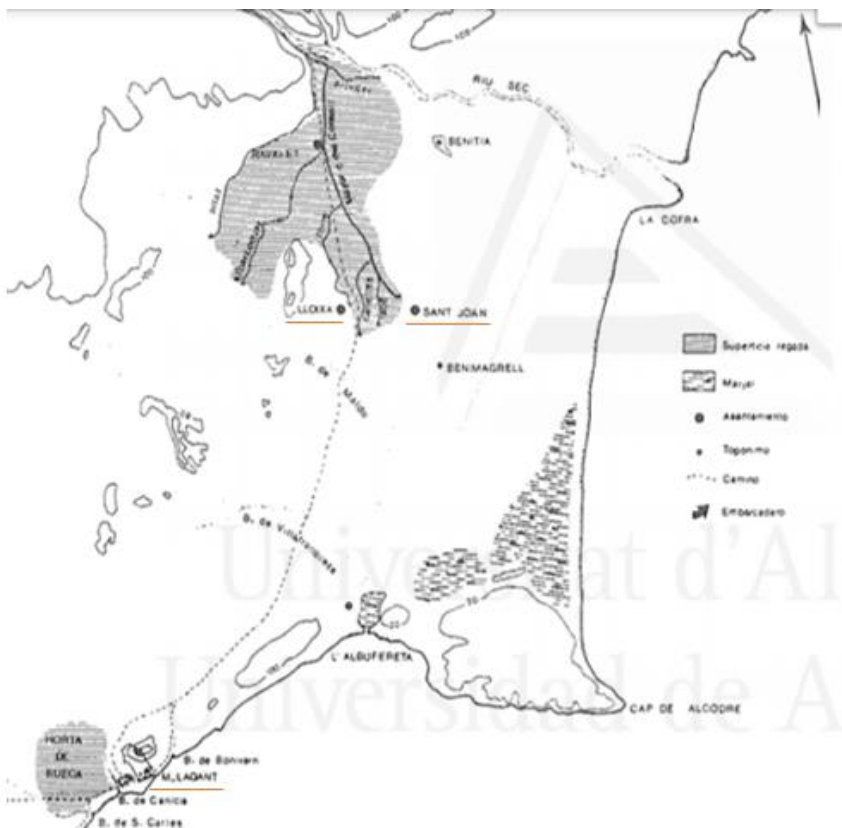
18 Juan Antonio Conchillos Falcó (Valencia, 1641-1711) fue un pintor barroco español, nacido en Valencia, donde aprendió el arte de la pintura con Esteban March.

Els miracles i l'ocultació de la història

El miracle de la Verge dels Àngels. El 9 de març 1489, era tal sequera, que decideixen fer una processó traient la relíquia per a demanar a Santa Maria de Gràcia que intercedisca davant Déu per aconseguir la pluja. La Verònica és un mitjà intermediari, no una relíquia miraculosa. El rector de Sant Joan ix en processó fins a Santa Maria de Gràcia i aconseguix la pluja. Els protagonistes són mossèn Mena, nostra Senyora de Gràcia, la verge, i una orde religiosa: els franciscans, de Nostra Senyora de Gràcia.

En voler això mossèn Mena va decidir anar en processó huit dies després per donar les gràcies per haver-los escoltat. I diu que van dur la relíquia vinguda de Roma, des de Sant Joan fins al monestir dels

Àngels per agrair a la Verge dels Àngels la pluja. El pare Mena va fer dur la Verònica a un frare menor franciscà, dels dos que l'acompanyaven i que estaven ocupats en les faenes del temps quaresmal (segons José Llopis) a Sant Joan, per poder endreçar la gent que camina desendreçada i esvalotada. Però ¿qui la porta quan passen el barranc de Lloixa i es produeix el miracle? L'ofici diu que era Mena qui portava la Santa Faç i que en travessar la rambla, notà un pes tan gran que no el podia portar: si no m'ajudeu, crec que cauré a terra. En canvi al retaule veiem que no és mossèn Mena el protagonista, sinó un frare i Mena va al costat.

19

Mossèn Mena hauria de ser el protagonista de la història, per haver portat la relíquia des de Roma, ser el seu custodi i titular de l'església on es conserva i d'on ix la processó i qui porta la relíquia. Tenia una especial relació amb el cardenal i els franciscans, accepta els consells dels franciscans de treure la relíquia els quals se la queden i la porten al Convent dels franciscans dels Àngels. Mena desapareix després del miracle. Ningú el torna a nomenar.

En 1564 Viciàna no cita a Mena, sinó que, quan van arribar al lloc on es fundà el monestir, va cridar fra Benito per ajudar-lo pel pes de la Santa Verònica. Serà fra Benito, un franciscà, el centre d'atenció. Probablement el canvi de protagonistes es donaria després de l'arribada de les clarisses a la Santa Faç, los oficis de Mateu del 1525 i de Viciàna el 1567 i el retaule de 1590 on els protagonistes ja són els franciscans.

El 1640 Bendicho afirma que Mena va donar i encomanar la imatge als frares franciscans que l'acompanyen, Francisco Bendicho (Benito o Benedito) i Francisco Villafranca, i arriben així al barranc. Enrique Cutillas Bernal parla de la polèmica respecte al cognom de Bendicho i Benito. N'hi ha relats que citen a fra Benito com a protagonista, però diferent de fra Bendicho. La confusió entre la seua procedència, "de València", amb un cognom: Benito o Bendicho de València. Potser Vicent Bendicho participa de l'errada i la confusió en el seu profit. Alguns cronistes diuen que Francisco considerava el lliurament del

19 Font: Gutiérrez Lloret, Sonia, 1990. Dins de la tesi doctoral de Jorge Pérez Payá. file:///C:/Users/Arquer/Downloads/tesis_perez_paya%20(2).pdf

monestir als Jerònims. Pareix que Bendicho intentava treure un benefici per al seu cognom, donant-lo una importància cabdal en els fets, afirmant que va ser el seu suposat parent qui va dir que hauria de ser lliurat a les clarisses de Gandia, però el cert és que quan es produeix el miracle les clarisses de Gandia no estan encara en condicions d'iniciar l'expansió.²⁰

I no és l'únic misteri que envolta Mena en aquesta història. Trobem un gir inesperat quan l'advocat i catedràtic Manuel Sala i Pérez, en un llibre de 1924, 'Crónica de San Juan', diu que Pedro de Mena mor el 17 de març de 1483, sis anys abans del miracle, i que José Esplugues afirma que de visita a Sant Joan, un mossèn ja gran li va dir que Mena era fill de San Juan perquè havia llegit una nota on se deia que Pedro Mena era "natural de la Universitat de San Juan Bautista, en l'Horta d'Alacant... que va portar la Santa Faç de Roma i va establir el seu culte i veneració". Era el text de la sepultura que al destruir-se es va copiar en paper. Les seues restes havien de ser traslladades a la nova església però no es va fer. Es a dir, ni es traslladat i la làpida destruïda oportunament, molt important, perquè la làpida atribuïa a Mena haver-la portada, però sobretot, haver mort abans del miracle, la qual cosa demostrava l'engany. Els miracles de la Santa Faç podien ser una gran fita i creu Rosser, que es modifica la data dels miracles com a mesura de força en les negociacions.

Després del miracle de la llàgrima, algunes persones dignes de credibilitat van anar a la ciutat i van anunciar el succés als principals ciutadans, al clero i al poble: important perquè la gent no va al convent de Franciscans a explicar el miracle, ho fan a Alacant per explicar-lo als seus dirigents i al seu poble. Miquel Mateu parla de ciutat, per la qual cosa sabem que còpia algun text posterior al 1490, quan adquireix el títol de ciutat. De seguida tota la ciutat va eixir a trobar-se amb la processó, el clero i rectors de la ciutat van anar fins a la Santa Faç (es pot considerar com al primera romeria fins al barranc de Lloixa, sense que la Santa Faç fora el principal motiu, sinó la Verge). Són emplaçats per tornar huit dies després al Pi Sant.

20 Enrique Cutillas Bernal. El patronato de la ciudad de Alicante sobre le monasterio de la Santa Verónica en la Huerta de la ciudad (1518-1804). Tesi doctoral. Universitat d'alacant. 1995

Quant a Guillem Pascual²¹ no sabem si realment va participar en el miracle. Diu alguna crònica que és un dels que va córrer per ajudar al pare Mena i que veu i toca la llàgrima que baixa de l'ull de la relíquia?²² Molts van anar a socórrer, no se cita a Pascual. Quan tots suplicaven la misericòrdia del Senyor entre grans veus, tots van vorer la llàgrima que va discórrer fins a meitat de la galta on va restar congelada i tampoc no es diu que fora ell qui la toqués.

Al segle XVIII Juan Bautista Maltés²³ esmenta que la família Pascual és important en la història no per la seua participació en el miracle, sinó perquè ells són els propietaris dels terrenys on passà el miracle i que prenen el nom de la Verònica perquè en ells s'edifica el monestir. El 1764 Ponce de León va escriure que Fabiani havia explicat que el sobrenom de la Verònica el pren per les terres que va donar per construir el monestir. A partir del segle XV els Pascual ostenten alts càrrecs de la ciutat. Precisament va ser aquest Guillem

un dels qui va negociar amb Ferran II la concessió del títol de ciutat i on els miracles de la Santa Faç pareixen haver tingut un pes

21 La família Pascual de

Zárate en el Senyoriu de Biscaia. Es van assentar a Alacant en temps de la conquesta cristiana. Els Pascual estaven molt vinculat als monarques, especialment a rei Jaume I, amb qui va mantenir estretes relacions. Entre els descendents vinculats a l'Horta d'Alacant apareixen diverses branques com els Pobil, de la Verònica o Ibarra. En la branca dels Pascual de Bonanza van destacar personalitats com D. Tomás Pascual de Bonanza i Martínez, il·lustre militar anomenat "el Major", que va ser justícia d'Alacant entre 1555 i 1556, també va ser assistent a les corts de Montsó. La majoria dels membres de la família van ocupar càrrecs importants a la ciutat i el regne. Molts dels Pascual naixerien a Sant Joan i van ser batejats en la nostra església parroquial. Entre d'altres, esmentar a D. José Mariano Jaime Pascual del Pobil i Estellés (1819-1852) o D. Luis Pascual del Pobil i Martos (1851-1911). Però sens dubte un dels membres més cèlebres de la família va ser D. Guillem Pascual de la Verònica, per la seua participació activa en el miracle de la Santa Faç. El miracle va tenir lloc en un enclavament no molt llunyà a aquesta torre en 1489. <https://www.alicante.digital/articulo/san-juan>

22 Guillem Pascual es va posar un anell o funda d'argent al dit amb el que va tocar la llàgrima per no haver de tocar res més mentre visca. Es va canviar el cognom pel de Pasqual de la Verònica.

23 Juan Bautista Maltés (Alacant 1646 – Gandia, 1712). Va néixer en el si d'una important família nobiliària d'Alacant. Va ser un gran apassionat de l'estudi. Va ingressar en la Companyia de Jesús als 16 anys i es va passar tota la seua vida investigant sobre teologia i història. va escriure una extensa obra sobre l'època clàssica d'Alacant anomenada "Dissertacions i història de la ciutat d'Alacant" (també coneguda com "Crònica d'Alacant").

important per a la seua concessió.

Torre Bonanza, prop de la qual va passar el miracle.

Què passà el 1490? la concessió del títol de ciutat després de molts anys de demanar-lo per part dels prohoms de la ciutat, nomenament que no s'acostuma a atorgar a una població sense seu episcopal, i Alacant no comptava amb ella i va tardar molt a veure declarada Concatedral l'església de Sant Nicolás. No obstant els Reis Catòlics²⁴ van valorar la gran rellevància d'Alacant, que destacava per estar ben defensada, per la seua rica horta i creixement econòmic i el seu potent port. No és casual que tots dos esdeveniments, l'aparició d'un objecte sagrat que posava a Alacant en el mapa dels llocs d'importància religiosa destacada, i la concessió del decisiu títol de ciutat, es donaren en dos anys consecutius, 1489 i 1490 respectivament.²⁵

En 1484 es va incendiar l'altar major de l'església de Santa Maria, i no es van cremar les hòsties consagrades, miracle que va suposar la instauració de la festa de Corpus, la més important de la Cristiandat. En 1488 els Reis Catòlics visiten Alacant i en 1489 es produeixen els Miracles de la Santa Faç. A l'any següent es concedeix el títol de ciutat. És una concatenació de fets d'una intensitat enorme com en cap altre moment de la història d'Alacant²⁶.

El segon i tercer miracle: el Pi Sant

Viciana, contra el que relaten la resta de cronistes, afirma que tots els prodigis es van donar el mateix dia. En canvi Bendicho assegurava que els prodigis es van succeir els dies 17, 24 i 31 del mes de març²⁷

Segons l'Ofici del 1521 transcrit per via oral per Bendicho el 1640, el segon miracle passà al monestir de Santa Maria de Gràcia on fra Francisco Benito va

24 El pretès "tanto monta, monta tanto", no era tan real com s'ha volgut fer vorer i els afers de Castella i Aragó anaven per separat, per tant la concessió del títol de ciutat s'ha de circumscriure a un fet relacionat directament amb el rei d'Aragó, Ferran II.

25 Antonio Adsuar. <https://loblanc.info/santa-fac-i-identitat-alacantina/>

26 J. Hernández. Rosser: «El último milagro de la Santa Faz es que seamos capaces de mantener la romería» 01/05/2019 <https://www.informacion.es/alicante/2019/05/01/rosser-ultimo-milagro-santa-faz-5427106.html>

27 Enrique Cutillas Bernal. El patronato de la ciudad de Alicante sobre le monasterio de la Santa Verónica en la Huerta de la ciudad (1518-1804). Tesis doctoral. Universitat d'alacant. 1995

haver de predicar fora de l'església per la gran multitud de gent que es va aplegar. I els emplaça al divendres següent per tal que vinga tota Alacant per parlar-los. Davant de tothom, va agafar la verònica i la va alçar per a que tothom la poguera vorer. De sobte va aparèixer un núvol negre i dens a sobre del predicador que semblava engolir-lo. Molts el van vorer levitar i alguns van vorer els altres dos panys de la Verònica que existeix segons la tradició, el de Jaén i el de Roma.

Per tant només hi ha un protagonista, fra Benito o, el que és el mateix, els franciscans. Mena ha desaparegut del tot. Fra Benito els diu que tornen, de nou, huit dies després per una nova predica. La gent continua mirant el núvol i aquest es va transformar en una creu que va descarregar molta aigua. Passats huit dies més ja n'hi ha constància que acudeixen persones de tota la comarca. Molts van veure una creu al cel amb els colors de l'arc de Sant Martí. El tercer miracle.

Aquesta imatge renaixentista (al mig) ens mostra l'Horta d'Alacant, el castell medieval abans de les reformes, Tabarca, el monestir del Cerro dels Àngels, el Pi Sant, la badia d'Alacant.

Després dels miracles, Mena, un clergue secular, lliura la Verònica a la Ciutat (estrany) i el Consell la diposita sota vigilància dels franciscans a l'ermitori de Nostra Senyora dels Àngels. Enrique Cutillas no veu lògic el lliurament de la Relíquia a la ciutat i menys després dels miracles. A voltes de ser situada en un lloc preeminent a Sant Nicolàs o Santa Maria, en lluita en eixos moments per ser col·legiata, s'envia al convent de Nostra Senyora dels Àngels. Potser era una solució provisional per evitar influir en la resolució del conflicte entre les dues parròquies. Però tampoc podem oblidar que el clero de les dues úniques parròquies de la ciutat estaven lligats per llaços familiars i

econòmics als membres del consell de l'Alacant i semblaria lògic que hagueren volgut pugnar per retindre la relíquia.

La consolidació d'una tradició

A l'agost d'aquest mateix any de 1490 el papa Inocenci VIII va concedir una Butlla de Indulgències²⁸, en la qual s'establien dies de gràcies espirituals i indulgències a tots els creients i devots que visitaren el monestir el 17 de març, el dilluns de pasqua, pentecosta i el 6 d'agost (data d'emissió de la butlla pontificia).

El punt d'eixida del mig podria correspondre's amb l'ermita del Pi Sant

Tots els dijous 2 setmanes després del Dijous Sant, s'organitza un romiatge de creients fins al Monestir de Santa Faç, que es coneix amb el nom de "La

28 La indulgència és el perdó dels pecats, o dels càstigs associats, després de la confessió, l'absolució i de la realització d'una gesta tipificada (com la peregrinació a llocs considerats sants, pregar el rosari o seguir el Via Crucis). Les indulgències van arribar a ser un negoci a l'edat moderna, ja que el clergat venia absolucions a canvi de béns i diners per la por a l'infern dels creients. Aquests abusos van ser un dels motius que van provocar el protestantisme.

Pelegrina". La Santa Seu no va autoritzar oficialment aquest romiatge fins a 1525, sent el papa Climent VII quan va aprovar els miracles de la Santa Faç i el Prego Propi, concedint culte. Amb el pas dels anys, el romiatge va adquirir un "trajecte oficial", que parteix de la catedral de Sant Nicolau d'Alacant i recorre els huit quilòmetres de distància que separen el temple alacantí de l'església de la Santa Faç. A poc a poc es va anar forjant un vestit típic de peregrinació per a aquest dia, format per una brusa negra, típica de camperol valencià, i un mocador a coll que amb el temps l'han donat els colors blau i blanc, els colors d'Alacant. Quan jo era jove la brusa sí es portava, no així el mocador.

No obstant això a partir del segle XVII i durant el XVIII amb l'auge de la Il·lustració es va produir la coneguda Disputa Il·lustrada de la Santa Faç²⁹. Entre els que van debatre sobre la Santa Faç es trobaven Gregorio Mayans i el Degà Martí. Cap a finals de segle XVII la Santa Seu sota el mandat de papa Pius V va iniciar una investigació per verificar si la relíquia que estava a Alacant era realment autèntica. Fins i tot una comissió va partir des de Roma cap al Monestir per examinar-la en 1690. Atès que no van trobar proves concloents que fora falsa, no van revocar el seu estatus d'autenticitat.

En 1851, el bisbe d'Oriola, don Felip Herrero Valverde, va fer que s'edifiqués una altra petita ermita propera al monestir en el paratge de Lo Morant, al lloc del miracle de les tres faços i al costat del Pi Sant que hui encara es guarda i dóna nom a un carrer pròxim. L'onze de maig de 1931, es va produir la crema de convents quedant bastant afectada, la vella ermita es va ensorrar lentament i en 1935, definitivament, va ser enderrocada.

La Santa Faç ha estat una relíquia pelegrina a la ciutat d'Alacant i l'Horta al llarg dels segles amb motiu d'epidèmies, guerres o celebracions. Els trasllats a Sant Joan han estat constatats en diverses ocasions. Entre els més recents es troben els del IV centenari en 1889, un en 1913 per la sequera o el realitzat en 1989 amb motiu de la V Centenari, efemèride en què també va ser portada a Benimagrell i Mutxamel. L'última vegada que La Santa Faç va visitar l'església de Sant Joan Baptista va ser el 2014, amb motiu del 525 aniversari del miracle de la Llàgrima.

²⁹ <https://www.turismosantjoan.es/monasterio-santa-faz/?lang=ca>

Els Franciscans a Alacant

Tenen el seu origen en l'orde mendicant fundat per Francesc d'Assís l'any 1208. Els franciscans creuen en la pobresa de Crist i, per tant, la pobresa ha de ser l'eix de la vida de cada persona i de la comunitat com a tal, tot i que a la mort de Sant Francesc d'Assís l'any 1226, es produïren diversos moviments de reforma i d'escissió, que han donat origen a diferents branques i ordes que, en algun cas, s'han separat de l'orde originari: la majoria són reformes de l'orde franciscà, que havien de conduir a una aplicació més rigorosa de la regla, d'acord amb el seu esperit fundacional.

Al segle XIII alguns tercers franciscans van començar a viure en convents per alliberar-se de les coses mundanes i per realitzar obres de caritat en comunitat. Aquest va ser l'origen dels tercers regulars que comencen a funcionar com una orde regular al segle XV, amb capítols generals per als següents llocs: Utrecht el 1401, Flandes en 1413, Colònia el 1427, Espanya en 1442, Suro en 1443, Itàlia en 1447, Irlanda en 1456 i Dalmàcia en 1473. En 1480 el papa Sixte IV va decretar que tots els vots que foren emesos per homes i dones dels tercers eren vàlids. Lleó X va aprovar les regles per a les comunitats d'homes i de dones tercers amb la constitució apostòlica *Inter cetera* de 1521³⁰.

Els franciscans van tindre una gran força al segle XV. Entre els grans enemics dels Borja consten els cardenals Ascanio Sforza i Giuliano della Rovere, que rebien diners de França per oposar-se a Alexandre VI. Precisament Giuliano, futur Juli II, tindrà molt en compte els franciscans. Giuliano era nebot de Francesco Della Rovere, el papa Sixto IV, de l'orde franciscana, el qual havia nomenat cardenal a Ascanio. Giuliano havia sigut educat pels franciscans a instàncies del seu tiet, qui el va posar sota la seua protecció.

També van estar molt vinculats a la Casa reial Catalano-Aragonesa ja des de Jaume I. Un dels trets que més caracteritza el franciscanisme de la Corona d'Aragó és el seu grau elevat de dependència de Roma. Després del

30 Pius XI va aprovar unes noves regles amb la butlla *Rerum* condicions de 1927. Les regles actuals van ser aprovades per Joan Pau II amb la butlla *Franciscanum vitae propositum*

Compromís de Casp (1412) i l'ascens dels Trastàmara a la Corona d'Aragó, els franciscans van perdre aquest caràcter tan genuí, que tant l'havia singularitzat. El franciscanisme catalanoaragonès era una forma intermèdia, un equilibri difícil i subtil entre la monarquia autoritària i una forma complexa de constitucionalisme assembleari, que finalment es va trencar a partir de el XV quan s'obre pas la supremacia de el poder polític-civil sobre el poder religiós³¹.

El 1508 els franciscans, amb el bisbe de Barcelona, el franciscà Enric de Cardona, aconseguen que el Papa permetera al rei de Castella (sic) dur a Amèrica la missió evangelitzadora de la mà dels franciscans³². Juli II volia així agrair a Ferran II el haver expulsat als francesos, els seus antics aliats, de la

31 Rafael Ramis Barceló. El pensamiento político franciscano de la Corona de Aragón (siglos XIII-XV)

32 Pep Manyolas El cardenal català Enric de Cardona i Enríquez o el castellà Fray Francisco de los Ángeles. En el el Capítol General dels franciscans, el 14 d'abril de 1508 a Barcelona (algun autor parla de Burgos), presidit pel bisbe de Barcelona i franciscà, Enric de Cardona, i és important assenyalar que per primera vegada concorria en un Capítol General un representant d'Amèrica: era el custodi de la Província de Santa Creu de les Índies, l'anomenat pare Antonio de Jaén. «El P. Jaén fou el qui gestionà, primer a la Cort de Ferran el Catòlic i després en aquests comicis franciscans, la important iniciativa de comprometre tot el Vicariat ultramuntà a promoure la nova missió americana. Curiós si tenim en compte que estem parlant de tota una possible operació catalana04/44/2019 <https://www.inh.cat/blog/El-cardenal-catala-Enric-de-Cardona-i-Enriquez-o-el-castella-Fray-Francisco-de-los-Angeles>

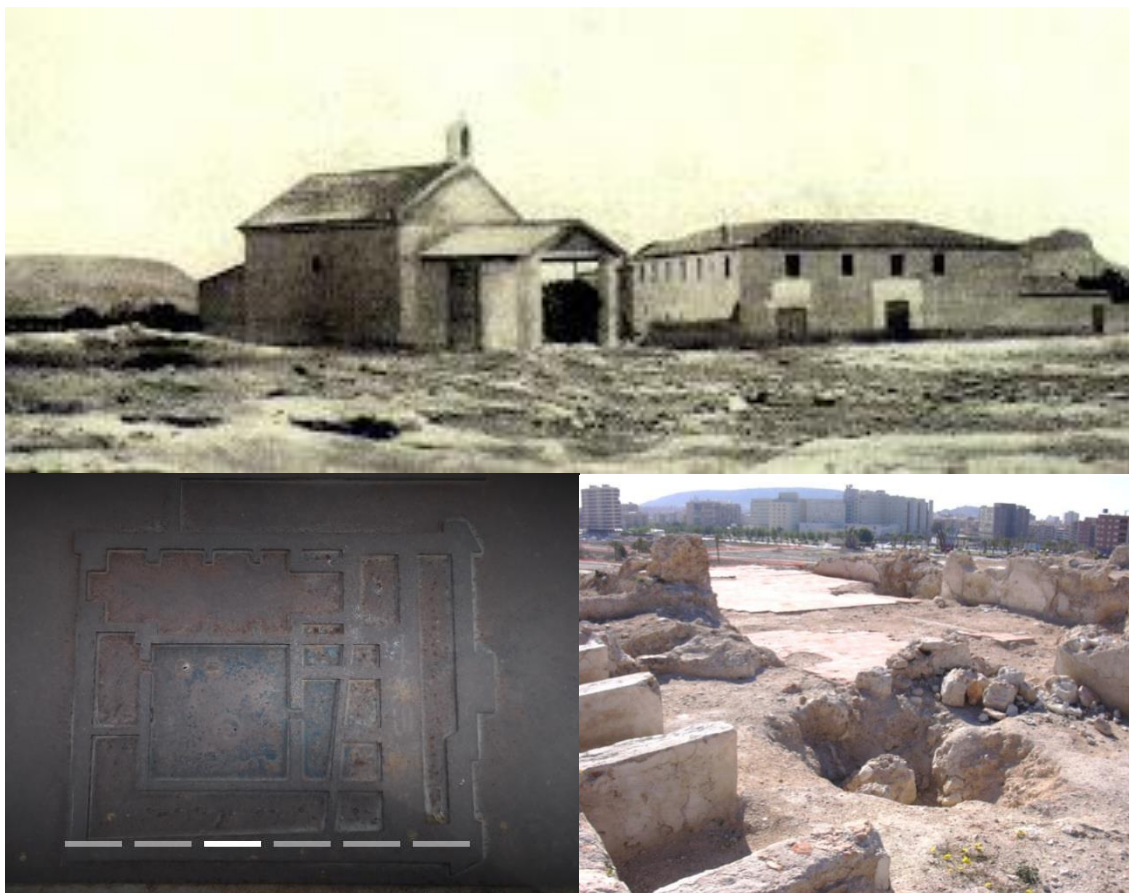
península itàlica. També va emetre la butlla d'excomunicació contra el rei de Navarra que va permetre a Ferran II conquerir-la (1513-1515).

El 1440 Alfons V El Magnànim va acordar amb el Papa Eugeni IV, la fundació de tres convents al Regne de València. A Alacant la comunitat de franciscans es va instal·lar aquell mateix any en una ermita ja existent al Pla de Bon-Repòs, a un quilòmetre d'Alacant cap al NO i al peu de la carretera de Sant Vicent. El veïnat havia aixecat en aquell lloc, un turó cobert per una pineda, un ermitori per venerar la taula d'una Mare de Déu que es va trobar en aquest lloc, que van denominar de La nostra Senyora dels Àngels³³. D'aquí prendria el seu nom la llavors partida rural, en la qual s'havia produït el singular troballa. En 1440, el referit ermitatge va passar a convent de la comunitat franciscana. Aquest petit monestir va esdevenir poques dècades en un santuari per dos motius principalment. En un principi havia la creença per part de la ciutadania malalta que les aigües que discorrien per un rierol proper eren

33 Segons s'explica i recullen alguns dels nostres més rellevants cronistes, allà pel segle XII, un llenyataire va descobrir en una frondosa pineda a l'actual zona de Los Angeles una taula (el matís de la taula i tots els caràcters de la pintura i decorat revelaven un origen remotíssim que pogués ser d'origen bizantí) d'uns setanta per quaranta centímetres, en la qual es representava una Verge amb el nen en braços, d'acord amb la descripció de Rafael Viravens, qui conjectura que aquesta taula molt possiblement va ser enterrada «allà pels anys 716, a l'ésser expulsats els cristians pels àrabs que van envair totes aquestes terres ». <http://www.alicantevivo.org/2007/04/alicante-en-el-recuerdo-81-el-barrio-de.html>

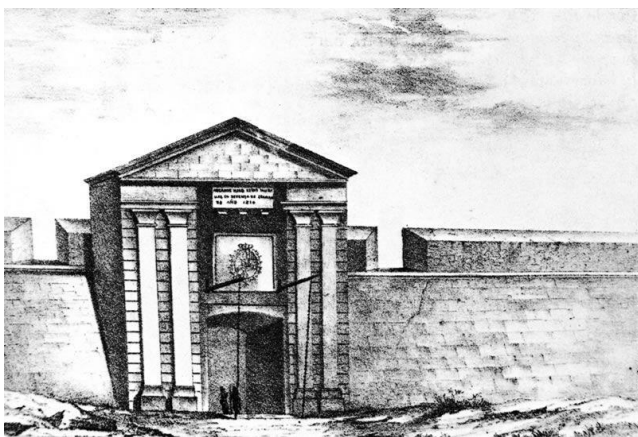
guaridores; i en segon lloc és on se centra uns dels miracles atribuïts a la Santa Faç ocorregut el 25 de març de 1489³⁴.

Ací hauríem de recordar que els franciscans en aquesta època estan duent a terme una obra de renovació i expansió. La influència franciscana també la trobem en els miracles de la Verge de Loreto de Mutxamel i la Puríssima Xiqueta de Benisa. Tres casos que, amb la Verònica, participen d'elements d'una mateixa tradició. I és que als segles XIV i XV es pot contemplar una gran proliferació de miracles. Els franciscans tenien preferència per Maria o relíquies de Crist. Al convent edificat al costat de l'ermita, on es venerava a la Mare de Déu dels Àngels, van romandre els franciscans fins 1514 en què es traslladarien a un lloc més a prop de la Ciutat.

Durant la Guerra de la Independència, aquest complex religiós va ser ocupat per les tropes franceses, una posició més avançada per disparar dos obusos intimidatoris cap a la ciutat d'Alacant el 16 de gener de 1812. L'estat ruïnós en

què va quedar l'edifici va donar lloc al fet que el Cabildo expressés els desitjos del Bisbe per construir una ermita en 1834 prop del Pi Sant on va tenir lloc el miracle de la Faç Divina. Finalment, aquesta es va construir i va ser beneïda pel bisbe Félix Herrero Valverde a 1851. Novament, el 1876 aquesta petita ermita és declarada en ruïna i la congregació es trasllada a el convent de Nostra Senyora de Gràcia.

35

El nou convent es va construir en uns horts existents en el vessant de la prominència menor de la Muntanyeta al costat de la Porta que agafaria el nom de Sant Francesc i posteriorment l'església de La nostra Senyora de Gràcia.³⁶ Van facilitar les obres

l'existència d'una pedrera de pedra blanca i fàcil de llaurar al mateix lloc on es va construir l'Església, d'on va sortir tota la pedra d'aquesta. La ciutat va

35 <https://www.pinterest.es/pin/440860251016054946/>

36 <http://www.alicantevivo.org/2007/04/alicante-en-el-recuerdo-81-el-barrio-de.html>

contribuir a aquesta fàbrica amb importants almoines³⁷. Els religiosos van viure en aquest Convent fins a l'any 1836 en què es va dur a efecte l'exclaustració a tot Espanya, destinant-se el convent com a caserna d'infanteria. Restaria l'església que seria incendiada en 1936. demolits els dos edificis després de la Guerra Civil, l'entorn configuraria l'actual plaça de la Muntanyeta on, a més d'altres edificis, es construiria la nova església de la Mare de Déu de Gràcia.

La Tercera Ordre Franciscana s'instal·la de nou a Alacant vinguts d'Oriola el 1919 establint-se primer al barri de Carolines, i definitivament en uns terrenys a les faldilles de la muntanya Tossal, a la zona denominada Les Oliveretes, on compren el solar en el qual es va aixecar l'actual convent el 1924 i col·legi que s'inaugura el 1926. Aquest serà cremat el 1931 i el 19 de juliol de 1936. El 1947 es funda el col·legi i convent de les Franciscanes de la Puríssima al carrer Capità Segarra.³⁸ L'actual església presidida des de 1956 per una imatge de la Immaculada coronada canònicament el 1958. Una mica més tard, el 1969, el temple va ser erigit com a Parròquia de manera que la tasca evangèlica actual s'exercita a través de l'activitat parroquial i de l'activitat docent de l'escola.

37 http://www.manuserran.com/index.php?option=com_content&view=article&id=796:convento-de-san-francisco&catid=98&Itemid=465

38 <https://www.eccehomoyredencion.com/cofrad%C3%ADa/sede-can%C3%B3nica/>

L'agost de 2012 Alacant acomiadava els franciscans, que després de sis segles, no tenen prou frares com per mantenir aquesta casa oberta. Només aquest any han hagut de tancar ja cinc. Els fidels es van bolcar amb ells en una missa "molt bella" amb l'Església plena, fins a les capelles. "Ens anem amb tristesa", diu un dels germans a Religió Confidencial. "No tenim vocacions i cada vegada tenim més gent gran de les que ens hem d'ocupar. No tenim gent suficient per fer-nos càrrec de les cases". Assegura que l'esperança mai es perd i seguiran resant perquè arriben aquestes vocacions que permetin que l'esperit de Sant Francesc segueixi creixent³⁹ La parròquia passarà a mans dels bisbat.

39 <https://religion.elconfidencialdigital.com/articulo/catolicos/Cientos-franciscanos-Alicante-presencia-vocaciones/20120828010000010148.html>

El Convent de la Santa Verònica, hui de la Santa Faç⁴⁰

En el lloc en el qual va esdevindre el miracle de Lloixa es va construir un monestir on es custodiarà la Santa Faç⁴¹. El primer Convent i Església de la Santa Verònica, com era conegut al començament, es va fundar entre 1489 i 1490 per indicació de Francisco Bendicho en la ribera dretana del barranc de Lloixa, en un paratge despoblat, prop de Benimagrell i el Llogaret. Segons el cronista Bendicho era un temple de nau única coberta amb voltes de creueria, resolta tota ella amb arcs i plementeria de gres i contrarestant el seu pes amb contraforts.

El monestir va ser ofert al Jerònims, però, segons Enric Cutillas Bernal, aquests no van arribar a prendre possessió per no restar sotmesos al patronat que volia imposar el Consell d'Alacant. Així que podríem dir que són les clarisses les que van iniciar la vida monàstica a la Santa Faç quan les autoritats eclesiàstiques aprovaren la seua refundació sota l'Ordre de Santa Clara a 1518, venint les germanes fundadores del convent de Santa Clara de Gandia.

La cronologia de l'edifici és objecte de petites diferències de criteris en la bibliografia consultada. Així, Ruiz assenyala el seu origen probable en 1584 citant els cronistes de la vila. Aquesta data pràcticament coincideix amb la recollida per Valls i Maestre citant a Viravens, que la situa en 1582. En el mateix estudi, Martínez Morella és igualment citat per Valls i Maestre per a assenyalar una data probable de construcció de 1582. Aquest mateix autor afirmar que l'autor del projecte és Cristobal Antonelli. Finalment, Cutillas Bernal situa la seua construcció en 1557, data que igualment Vidal pren com referència probable. Aquesta última data és la que s'esmenta en diferents estudis com l'any en el qual es va urgir a diferents propietaris de l'Horta per a concloure les seues torres, i segons assenyalen Valls i Maestre en aquests anys es van escometre diferents obres en les dependències del convent, projectant fins i tot la construcció d'una altra torre que defensés els llenços no protegits del convent.

40 <https://www.alicante.es/es/patrimonio-cultural/monasterio-santa-faz>

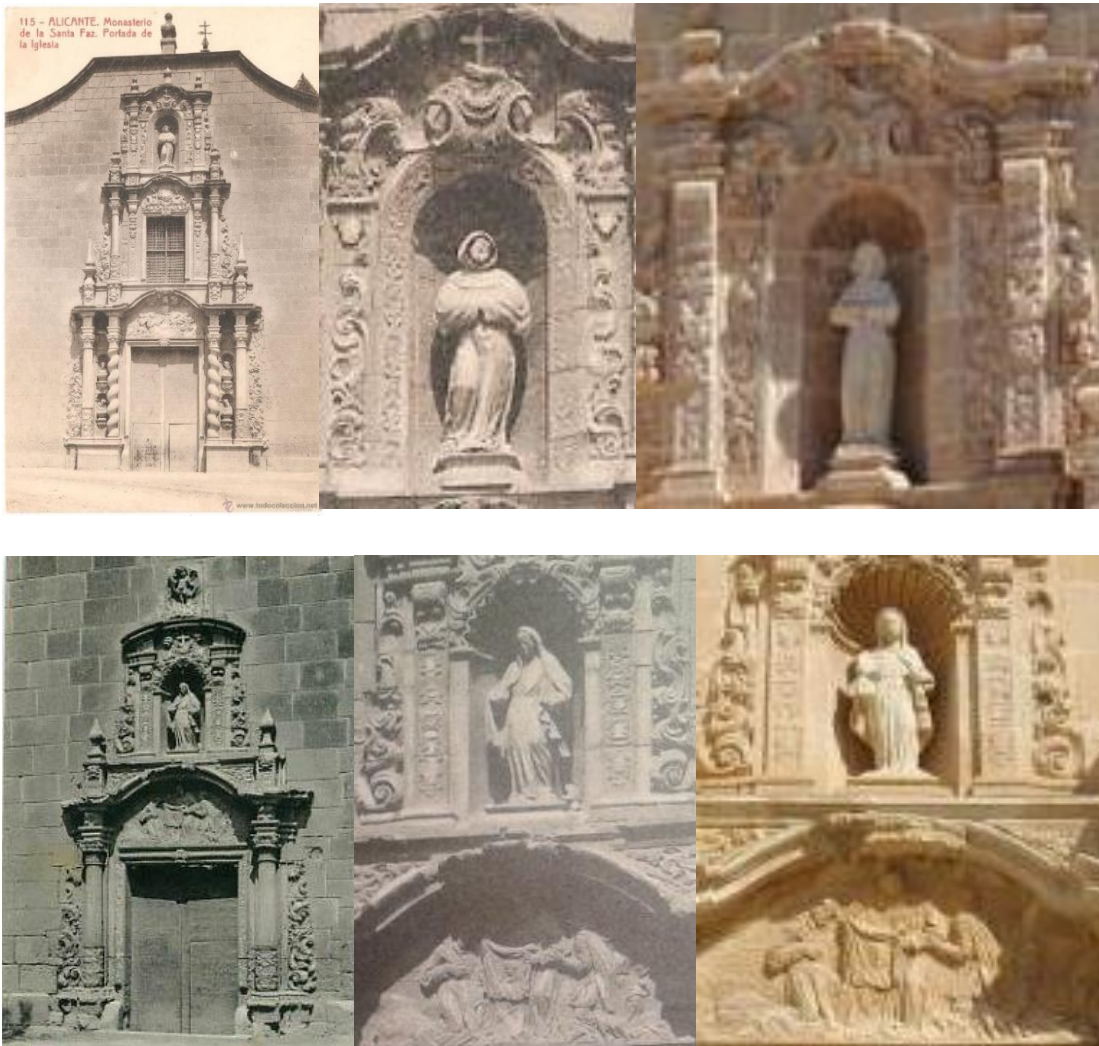
41 https://ca.wikipedia.org/wiki/Monestir_de_la_Santa_Faç

Totes aquestes dates són coherents amb la descripció del desenvolupament del conjunt urbà que fa Varela. Per a l'autor, a la fi del segle XV (1489) es du a terme l'edificació d'una església i un claustre en aquell lloc de l'Horta, entre Alacant i Sant Joan. A partir d'aquests elements, comença a desenvolupar-se un caseriu amb un creixement lineal al llarg del camí, i un eixamplament en forma de plaça al costat de la portada principal de l'església. I es va anar configurant una pedania que pertany majoritàriament al terme municipal d'Alacant.

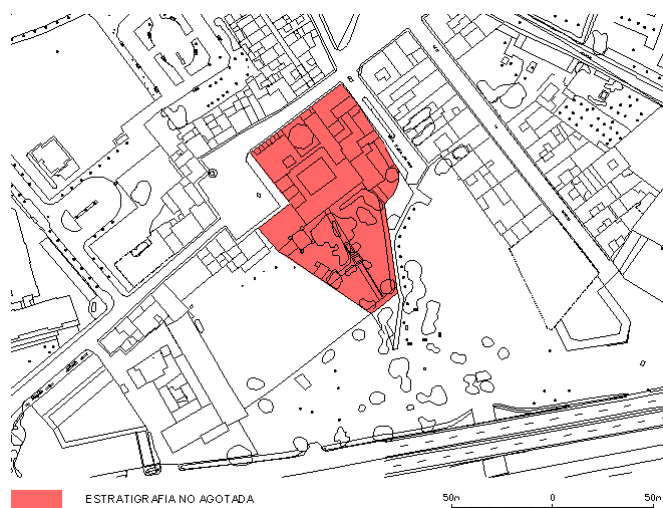
Entre 1721 i 1738 es va dur a terme una reconstrucció barroca a la façana del temple a càrrec dels mestres d'obres F. Mingot, P.J. Violat i N. Port, amb la intenció de donar major significació. Els hi devem les columnes salomòniques, entaulaments corbs, peanyes, volutes, cortinatges, pinacles i boles, decoraven el conjunt, concentrant tot el repertori barroc característic de l'obres del set-cents alacantí.. Posteriorment entre 1748 i 1750, va haver de demolir l'antic temple gòtic a l'amenaçar ruïna, formant el pla del nou santuari José Terol fill com a mestre d'obres i possiblement Fra Francisco Cabezas com a arquitecte. Tots dos van plantejar la solució d'una església de planta de creu llatina amb quatre trams i les seues respectives capelles laterals formant els peus, creuer amb mitja taronja sobre tambor octogonal i capçalera quadrada. L'acabament de les obres es va allargar fins 1766-1785 i en 1826 es va construir l'altar major. Donat el seu caràcter d'església de peregrinació presenta un cambril octogonal després del retaule major on es custodia la relíquia. En el mur lateral hi ha una altra petita portada que ofereix una rotunda imatge malgrat les seues reduïdes dimensions al no mostrar el treball d'ornamentació de tallista.

La façana del monestir de la Santa Faç, com la de Santa Maria i la de les Monges de la Sang són obra de Juan Bautista Borja⁴², un valencià format per Leonardo Julio Capuz, famós escultor espanyol d'origen genovès. Les estàtues que decoren les fornícules de la porta principal i la del convent representen a Sant Francesc i a Santa Clara ens mostren el poder de l'orde entorn al convent. Les originals van ser destruïdes, com es pot vore a la sèrie fotogràfica de baix.

42 José Borja, també anomenat Joseph Borja o Joseph Borchia (Llíria, c. 1658 - València, c.1720) va ser un escultor format a València, deixeble de l'escultor genovès juliol Capuz. Va aconseguir el mestratge professional en 1679, obrint el seu propi obrador en la dècada de 1680. Es documenta la seua presència a Alacant cap a 1716 havent forjat i a una àmplia maduresa artística, sent escultor arquitecte i tallista. Amb anterioritat al seu assentament a la ciutat d'Alacant va treballar entre 1716 i 1718 en la decoració del cadirat de la catedral d'Oriola sent aquesta la seua primera obra coneguda a la província d'Alacant. http://www.murcianazarena.com/juan_bautista_borja.htm A ell es deu la genialitat escultòrica de la portada de la Basílica de Santa Maria que permet veure la coronació de la Mare de Déu Antoni Biosca. https://cadenaser.com/emisora/2020/03/12/radio_alicante/1584039259_587148.html

Al voltant de el Santuari de la Santa Faç sorgeixen diverses institucions d'ajuda als necessitats: El Centre per a Discapacitats Adults "Sant Rafael», un Sanatori psiquiàtric, l'Hospital universitari, l'Institut Alacantí de la Família ... així com el grup de pastoral per persones sense llar. Tot un corrent de misericòrdia que flueix des de la Santa Faç. A més, la festa se succeeix entre àpats a l'aire lliure i visites als centenars de llocs de venda ambulants que arriben per a l'ocasió; la compra d'un objecte d'artesanía forma part del ritual⁴³.

A l'hort del convent hi ha una torre defensiva de 1582 integrada al conjunt, que ja citava Bendicho en la seua descripció del convent. Aquesta torre amb planta quadrada i els seus quatre escaraguaites, potser és la més bella de totes les torres de l'Horta. Finalment, cap a 1950 i el 1985 es van fer alguns arranjaments⁴⁴.

Rosser ens explica un altre misteri de la Santa Faç. També Nicolás de Bussy, que va participar en la construcció de Sant Nicolau i del cambril de la Santa Faç, va ser acusat de ser un enllumenat. També Joan Conchillos, que va participar en les obres d'embelliment de la Santa Faç, va ser capturat pel Sant Ofici acusat de pertànyer als Enllumenats, considerada una secta. La planta hexagonal, com el cambril, està molt vinculada a l'esoterisme i al sostre apareix una interpretació en aquest moment heretge de la concepció de el cel. L'Església defensava el geocentrisme enfront de l'heliocentrisme a què va haver de renunciar Galileu. Si un mira cap amunt en el cambril, al centre hi ha el sol i l'envolten els sis planetes que es consideraven. En aquest moment era una heretgia que aquest grup d'artistes va colar ni més ni menys que en el cambril de la Santa Faç. A més apareixen els signes del zodíac en símbols⁴⁵.

43 <https://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/alicante/2019/05/02/5cc2d65521efa0536a8b4647.html>

44 http://www.manuserran.com/index.php?option=com_content&view=article&id=378:monasterio-de-la-santa-faz&catid=118&Itemid=465

45 J. Hernández. Rosser: «El último milagro de la Santa Faz es que seamos capaces de mantener la romería» 01/05/2019 <https://www.informacion.es/alicante/2019/05/01/rosser-ultimo-milagro-santa-faz-5427106.html>

El 26 de juliol de 1936 milicians comunistes assalten el monestir i l'església de la Santa Faç. Vicent Rocamora Ontinyent i Antoni Ramos Alberola, alcalde de la pedania, entren en el cambril i després de trencar el cristall treuen la Santa Faç amagant-la en un cabàs de la compra, ja que van considerar que la relíquia corria seriós perill a causa dels saquejos. Després de passar la nit en la casa de l'edil, la relíquia és traslladada amb tramvia o en vehicle municipal (segons les versions) a la Diputació Provincial on és emmagatzemada en la caixa forta⁴⁶. El cambril de la Santa Faç va quedar intacte, però la resta de l'església va ser devastada i les seues imatges i altars cremats per milicians comunistes i anarquistes. L'arca on reposaven les restes de Pere Mena, que es trobava a l'església de Sant Joan, va ser cremada el mateix dia al costat de les imatges i altars de l'església parroquial.

El 1942 la Verònica va tornar al monestir. Ací podem vore les fotografies de Francisco Sánchez de el trasllat de la relíquia a 1942 des de l'església de Sant Nicolau, on es trobava des de 1939, al Monestir de la popular pedania.

46 Joaquín Santo Matas. El comunista que salvó la Santa Faz 17/04/20
<https://www.informacion.es/opinion/2020/04/17/comunista-salvo-santa-faz-4734840.html>

L'Orde de Santa Clara⁴⁷

Les monges de l'Orde de Santa Clara o Orde de Germanes Pobres de Santa Clara o clarisses (clareses segons Joan Coromines) són les religioses de vots solemnes que pertanyen a l'orde religiós fundat per Sant Francesc d'Assís i Santa Clara d'Assís en 1212. Constitueixen el Segon Orde de Sant Francesc, dintre de la família franciscana (el primer és l'orde masculí de frares i el tercer, els laics que viuen d'acord amb la regla). Segueixen la regla aprovada per Inocenci IV el 1253. La regla de Sant Francesc, es basa en l'estricta pobresa de la comunitat i la seua dedicació a la pregària, la contemplació i el servei als altres. A partir de 1218 el cardenal Ugolino dei Conti di Segni (després papa Gregori IX) va formular una nova regla, molt rígida, que preveia la clausura de les monges. La regla va ser revisada i redactada novament per Santa Clara, per la qual cosa se'n diu Regla de Santa Clara, i va ser aprovada per Inocenci IV el 9 d'agost de 1253, dos dies abans de la mort de Clara. És l'única regla d'un orde religiós escrita per una dona.

El cardenal Gaetano Orsini, protector de l'orde, va redactar-ne una de nova aprovada per Urbà IV el 18 d'octubre de 1263, coneguda com a regla urbaniana. La nova regla, menys rigorosa, permetia a les religioses posseir béns en comú. L'orde es dividí llavors en dues congregacions: les anomenades damianites, monges clarisses per antonomàsia, fidels a la regla del 1253 i les Clarisses Urbanistes, que seguien la regla del 1263. Amb el temps les damianites van renunciar al "privilegi de la pobresa" i van acceptar de tenir propietats com a mitjà per a obtenir rendes que permetessin la subsistència de la comunitat, adoptant la regla d'Urbà IV. Posteriorment, nasqueren noves congregacions de clarisses. Avui en subsisteixen: Clarisses Coletines o Descalces, nascudes en 1406 Clarisses Caputxines el 1535.

Cada monestir és una comunitat autònoma i és dirigit per una abadessa electa per un període determinat. Generalment depèn de la jurisdicció d'un bisbe. Al final de 2005 hi havia 562 monestirs de clarisses arreu del món, amb 7.565 monges.

Les monges clarisses van arribar de la mà dels franciscans a la Santa Faç el 1518 quan va canviar a mans de les germanes del convent de Santa Clara de Gandia⁴⁸, relacionades amb la família ducal dels Borja. La mateixa abadessa del monestir de Gandia renunciava el 1515 a l'abadiat per preparar les negociacions per anar a Alacant, que seria la cinquena fundació del convent de Gandia⁴⁹. Arriben sota la condició de Patronat que es limitava a la cura de la Fàbrica i el consum de farina. Des de llavors han romàs al convent del qual només en els últims temps han marxat, deixant de banda l'episodi de la Guerra Civil espanyola. El 1691 l'armada francesa bombardejà Alacant i les clarisses van treure la relíquia del Monestir i la van amagar a les muntanyes per prevenir un possible saqueig per part de les tropes gales.

El final de les clarisses a la Santa Faç.

El mes de novembre de 2018 les tres monges que quedaven van marxar de la Santa Faç degut a la manca de vocacions i l'edat avançada i estat de salut en que es trobaven. La Federació va decidir enviar les més ancianes i malaltes a les Clarisses d'Elx i les altres a les Clarisses de Cieza⁵⁰. Malgrat que cada monestir i federació té reconeguda la seua autonomia per prendre aquest tipus de disposicions per la Santa Seu⁵¹, l'Església va forçar la sortida de les monges aprofitant la reorganització que està escometent l'orde franciscà, a la qual pertanyen, i complir amb una nova disposició del Vaticà, 'Cor Orans', que obliga a tancar els convents amb menys de cinc religioses. Fonts no oficials del Bisbat

48 Carmen Soriano Triguero. La reforma de las clarisas en la Corona de Aragón. (SS.XV-XVI) . 1995

https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/4880/1/RHM_13-14_09.pdf

Santa Clara de Gandia va ser la responsable de la fundació o reforma dels següents convents:

- Puríssima Concepció de Girona (1488); d'aquí van sortir monges per fundar Santa Clara de Perpinyà (1500). En 1568 es va fundar Santa Isabel de Barcelona, que al seu torn va ser responsable de la fundació de Ntra. Sra. De la Serra de Montblanc, en 1594.
- Nom de Jesús de Setúbal (1496). D'ell van sortir monges per fundar a Lisboa, i des d'aquí a Valladolid en 1550.
- La nostra Sra. De Jerusalem de València (1497).
- Sta. Clara de Castelló d'Empúries (1505); aquest claustre va ser l'encarregat de fundar a Tarragona el 1578.
- Sta. Faç d'Alacant (1518).
- Casa de la Reina de Logronyo (1555): aquest és l'origen de el monestir de Valladolid (1557) que finalment es va traslladar a Madrid amb el famosíssim nom de les Descalzas Reals (1559), que va ser el germen de nombroses fundacions al segle XVII.

49 Va haver un primer intent fallit d'expansió en 1482 a petició de Roderic de Borja, llavors cardenal, però aquestes van lluitar per la seua independència. Sí que van anar a Girona, a Setúbal (Portugal).

50 Cieza és la capital de l'Alt Segura (o Vega Alta), província de Múrcia. Té 33.701 habitants i es dedica fonamentalment als cultius de regadiu (llimes, taronges, préssecs, hortalisses).

51 <https://www.alicante.es/es/noticias/monjas-sangre-relevan-hermanas-clarisas-monasterio-santa-faz>

van confirmar en el seu moment que la decisió es venia gestant des de fa temps, en concret des del mes de març⁵².

Durant els mesos de novembre i desembre es va trencar un període de cinc segles de custòdia ininterrompuda de la Faç Divina. Els veïns van alertar amb gran malestar que la Santa Faç s'havia quedat sola molts dies trencant-se la custòdia. Fidels i voluntaris d'institucions de vida consagrada han estat realitzant torns per custodiar la Relíquia, mig centenar de persones segons el Bisbat, i l'ajuntament de seguida va posar a la Policia Local a fer torns de vigilància⁵³. Fins i tot el ple de l'Ajuntament va aprovar la creació d'una comissió per estudiar la reversió de la propietat del monestir de la Santa Faç. Aprofitant la marxa de la comunitat, Compromís i Podem havien sol·licitat que el monestir passés a mans de l'ajuntament d'Alacant per a la seua conservació.

La Reliquia de la Santa Faz de Alicante es un elemento de veneración por parte de los alicantinos / FOTO: Andrés Maestre/12TV

El 22 de desembre de 2018⁵⁴ s'anunciava el retorn de monges al monestir de la Santa Faç després d'autoritzar-lo el bisbe d'Oriola-Alacant. L'alcalde d'Alacant, Luis Barcala, del PP, afirmava que amb

el seu retorn es recuperava la integritat i la raó de ser del monestir i la congregació de les clarisses. Al gener un grup de cinc Germanes Pobres de Santa Clara, del convent de Santa Verònica d'Algezares⁵⁵ (Múrcia) arriben a la Santa Faç per a custodiar la relíquia, una decisió presa per les monges després

52 <https://www.laopiniondemurcia.es/comunidad/2019/01/09/rescate-santa-faz/986858.html>

53 <https://www.laopiniondemurcia.es/murcia/2019/07/01/clarisas-murcianas-cuidaban-santa-faz/1034733.html>

54 <https://12endigital.es/2018/12/22/las-monjas-clarisas-volveran-al-monasterio-de-la-santa-faz-en-ano-nuevo/>

55 Algezares és una pedania pertanyent a el municipi de Múrcia, a la Regió de Múrcia (Espanya), situada a l'àrea sub-comarcal denominada Serralada Sud, concretament a les falde de la serra de la Cresta del Gallo. Compta amb una població de 5 574 habitants. El Monestir es va fundar el 25 de Març de 1751 per el sacerdot i Canonge de la Catedral de Múrcia Don Alexandre Peinado i Goll, que desitjava vivament la presència de les filles de Santa Teresa a la ciutat per la seua gran devoció a la Santa Mare Teresa de Jesús. Per a això va treballar amb afany i va oferir la seua quantiosa hisenda en favor de la comunitat. Dos-cents anys després, el deteriorament del convent del carrer Sagasta i la visita de el P. General, Silverio de Santa Teresa, va obligar a la comunitat a buscar un nou lloc on ubicar-se. El 3 d'octubre de 1964, després de diversos anys d'obres, van arribar les germanes a el nou monestir dissenyat per l'arquitecte D. Fernando Garrido i situat als peus de el Santuari de Nostra Senyora de la Fuensanta a Algezares.

de la petició de la presidenta de la Federació de l'Immaculat Cor de Maria de les Germanes Clarisses. Farien torns per a mantindre els dos convents i continuar amb les seues activitats quotidianes d'estudi i treball fins l'assentament d'una nova comunitat.

Malauradament no va poder ser i les clarisses van haver d'abandonar el monestir de la Santa Faç després de 500 anys, no van aconseguir trobar noves monges per manca de vocacions, ni tan sols en Hispanoamèrica on també es van fer gestions. El 30 de juny de 2019 seran acomiadades les clarisses. Seran substituïdes per onze Monges de la Sang d'Alacant que es traslladaran al monestir.

Clarisas de Algezares que se trasladaron en enero a Alicante a custodiar la reliquia. PILAR CORTÉS

El degà de la catedral de Sant Nicolau, Ramon Egio, expressava que “podem traslladar-los amb alegria que el desig s'ha fet realitat amb la notícia que hui els comuniquem: la comunitat de les Monges canòniques Lateranenses de Sant Agustí, conegudes a Alacant amb l'afectuós apel·latiu de 'Monges de la Sang', que tenen seua seu al Monestir de la Preciosíssima Sang, es traslladen des del carrer Monges 1 d'Alacant al Monestir de la Santa Faç, per prendre el relleu de les Clarisses a la guàrdia i custòdia del Sagrat Llenç»⁵⁶. Les monges de la Sang són també de clausura i porten a Alacant des de l'any 1600. Només dues de les onze monges de la Sang tenen una edat avançada i les altres nou tenen entre els 30 i els 40 anys.

Luis Barcala, ha expressat que "la nostra responsabilitat com copatró de la Santa Faç i la nostra intervenció ha estat sota unes premisses claríssimes: preservar les tradicions de les qual són devots els alacantins i la custòdia de la

56 <https://www.laopiniondemurcia.es/comunidad/2019/06/29/clarisas-dejan-custodiar-santa-faz/1034175.html>

Santa Faç". La Superiora, sor María José, en les seues paraules de comiat ha donat les gràcies a Alacant "per ensenyar-nos què és la Santa Faç".⁵⁷

Amb la marxa de les Clarisses, i amb el trasllat de les Germanes de la Sang, queden, doncs, iniciats dos tràmits administratius que han de ser sancionat per Roma segons explicà el degà de la catedral de Sant Nicolau, Ramon Egio: d'una banda, l'acceptació de la supressió de la Comunitat de les Clarisses del Monestir de la Santa Faç, que elles mateixes van sol·licitar, i d'altra l'autorització del trasllat de la Comunitat de les Monges canòniques Regulars Lateranenses de Sant Agustí al Monestir de la Santa Faç. Encara que ambdós procediments no han conclòs, l'autorització és ja efectiva. Per això es procedeix, amb l'acord de Roma, el de les Clarisses i el de les Canongesses, a iniciar el trasllat d'aquestes últimes a el Monestir de la Santa Faç⁵⁸.

57 <https://alicantepress.com/art/43343/misa-y-despedida-a-las-clarisas-de-santa-faz>

58 <https://www.religionenlibertad.com/espana/649468138/Las-Monjas-de-la-Sangre-seran-las-encargadas-de-custodiar-la-reliquia-de-la-Santa-Faz-en-Alicante.html>

Monges de la Sang⁵⁹

Les monges de la Sang són també de clausura i porten a Alacant des de l'any 1606 quan la comunitat, amb Constanza Carroz, com a priora i Francisca Matheu es van establir a l'antiga Ermita de la Mare de Déu de la Soledat. Entre altres tasques prestaven assistència als reus de mort, ja que davant de l'ermita hi havia el lloc despoblat on eren ajusticiats. Van admetre educandes des dels 5 anys d'edat d'entre les famílies de nobles, generosos i cavallers de l'Alacant de l'època.

En la documentació d'aquella època, consultada per la historiadora Berta Echániz⁶⁰, es referència a una possible entrada de joves al monestir de les clarisses de Santa Faç reflectint el desconsol de pares i parents per que les seues filles marxessin a una altra ciutat. Fins i tot a un lloc allunyat del nucli urbà, Santa Faç, havia de representar un seriós obstacle. En aquest mateix treball s'explica que en els primers mesos de 1606, "un grup format per religiosos, cavallers, el degà i membres del cabildo de la Col·legial" es van reunir per establir els criteris fundacionals del convent femení de les monges de la Sang i entre d'altres coses es va acordar que "estiguera subjecte a l'ordinari, és a dir, que no havia de dependre de cap orde religiós masculina ja establerta a la ciutat, sinó directament del bisbat". L'orde finalment triada va ser la de les monges de Sant Agustí i l'emplaçament escollit per ubicar el primer emplaçament del convent va ser l'ermita que pertanyia a la confraria de la Sang de Crist. El petit Convent de la Preciosíssima Sang de Crist situat al costat oposat de la poma i mateix carrer de la petita església dels Jesuïtes a la qual ens hem referit, mirant a la "Porta Ferrisa".

Després de l'expulsió dels Jesuïtes la priora del Convent de les Agustines, Nicolasa Montes, va sol·licitar al bisbe d'Oriola, José Tormo Julià, que intercedira davant el rei Carles III per tal què elles pogueren abandonar el seu ruïnós convent i mudar-se a l'edifici dels jesuïtes, ara de propietat reial. El 4

59 [https://es.wikipedia.org/wiki/Convento_de_la_Precios%C3%ADsima_Sangre_de_Cristo_\(Alicante\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Convento_de_la_Precios%C3%ADsima_Sangre_de_Cristo_(Alicante))

60 Berta Echániz Martínez. <https://www.elmundo.es/comunidad-valenciana/alicante/2019/07/02/5d1b312cfdddfa7b28b462d.html>

d'octubre de 1785 el rei posa l'edifici del que va ser el Reial Col·legi dels Jesuïtes a disposició el bisbe de la Diòcesi perquè ho habitessin les religioses.

Amb l'esclat de la Guerra Civil del 1936, que les monges Agustines van haver d'abandonar l'edifici sota el govern de Front Popular per amagar-se, doncs començava la persecució religiosa. El convent va ser convertit en una txeca⁶¹.

Amb el Franquisme van tornar els ordes religioses a Alacant i les monges Agustines van tornar a ocupar el convent, recuperant així el seu caràcter religiós. A més es va convertir en seu de dos passos de la Setmana Santa alacantina des de 1942: la Mare de Déu de la Soledat reconstruïda, ja que van poder salvar la cara, i que sortia en processó des de temps immemorial en Alacant, essent el pas més antic, i el Crist del Diví Amor formant la Confraria de la Mare de Déu de la Soledat, "la Marinera" i del Crist del Diví Amor. Poc més d'un any després es va produir la tràgica explosió de la Armeria el Gat, a la propera plaça de l'Ajuntament d'Alacant, que va llevar la vida de 17 persones i va fer 123 ferits, destrossant molts edificis i donant peu a la remodelació de

61 Una txeca (anteriorment escrit també txeka) era una instal·lació que durant la guerra civil espanyola utilitzaven els milicians del bàndol republicà —especialment els partits i sindicats d'esquerra— per detenir, interrogar, jutjar de forma sumaríssima i executar sospitosos de simpatitzar amb el bàndol contrari. Diversos partits polítics, ateneus, comitès, sindicats o organitzacions vinculats al Front Popular o a la CNT en tenien una.

l'actual plaça de l'Ajuntament. Al Convent de les monges Agustines es van trencar les vidrieres i va rebre enderrocs a la teulada causant danys⁶².

Les monges abandonarien aquest convent el 2019 per traslladar-se a la Santa Faç, després de produir-se l'eixida de les monges clarisses que havien romàs cinc-cents anys en ella. Només dues de les onze monges de la Sang tenen una edat avançada i que les altres nou tenen entre 30 i els 40 anys. L'alcalde d'Alacant ha proposat a les monges la ubicació en l'actual convent que ocupen a Alacant del museu de la Setmana Santa de tal manera que l'espai mantindria un ús cultural i religiós, segons els requisits que les monges havien traslladat a l'ajuntament per fer el canvi a la Santa Faç i contribueix a revitalitzar el barri antic.

62 A l'inici de segle XXI, havent culminat ja la Transició espanyola i amb la Constitució espanyola de 1978 nascuda d'ella i en vigor, la fundació La Llum de les Imatges pertanyent a la Generalitat Valenciana va programar i va restaurar durant l'any 2005 diversos edificis històrics entre ells la façana del Convent així com obres d'embelliment a l'interior de l'església-capella, emmarcat tot en l'exposició "la Faç de l'Eternitat" de la qual després es van publicar els catàlegs va ser considerat Bé d'Interès Cultural per la Generalitat Valenciana i Patrimoni cultural per l'Ajuntament de Alicante. l'any 2006 també es va complir el 400 aniversari de la fundació a Alacant del primer convent de les ja popularment conegudes com "monges de la Sang".

La Santa Faç en temps de la Còvid19

Durant segles es va realitzar el romiatge, any rere any, i es van anar adquirint moltes tradicions, algunes de les quals ni tan sols eren religioses, com portar canyes de sucre o realitzar "paraetes" a meitat de camí per menjar o simplement descansar. El 1974, per primera vegada en la història, la missa es va haver de celebrar fora del Monestir, davant l'assistència multitudinària de milers de pelegrins⁶³.

Tot i que se segueix realitzant el trajecte oficial, Sant Nicolau – Santa Faç, molts altres (la majoria) realitzen el recorregut pel seu compte, començant des d'altres punts de la ciutat d'Alacant. En molts casos no s'entra al Monestir un cop arribats a la localitat de Santa Faç.

Aquest any de 2020, la Covid ha suposat un seguit de canvis en la nostra societat davant la incidència mortal que està causant. S'han suspès tots els actes, culturals, esportius o religiosos per evitar aglomeracions de gent. Davant de la suspensió de la Pelegrina, aquest any, es va fer una petició conjunta des de l'Ajuntament, el Bisbat i el Cabildo per realitzar una eixida extraordinària de la Relíquia de la Santa Faç, prevista per al dijous 23 d'abril, per beneir la ciutat contra la pandèmia des del Castell de Santa Bàrbara.

Aquesta eixida extraordinària de la Santa Faç va dividir la societat alacantina en dues postures enfrontades en paraules de Toni Cabot⁶⁴: la que defensa la subdelegada del Govern, la socialista Araceli Poblador, prohibint l'eixida de la Santa Faç ja que l'estat d'alarma no ho permet, i la de l'alcalde d'Alacant, el popular Luis Barcala que reclama, minimitzant el risc, sensibilitat amb els alacantins per als quals la benedicció suposa il·lusió i esperança. I no és un enfrontament ideològic dreta o esquerra, a tots dos extrems n'hi ha de tots els colors. Són les mateixes raons per les quals no ha eixit el Crist durant la Setmana Santa. Contra la resolució de la subdelegació cabia anar al Contenciós-Administratiu. L'ajuntament no va recórrer al contenciós però sí ho va fer un veí tot i que el jutjat es va posicionar del costat de la Subdelegació.

63 <http://alicantepedia.com/tradiciones/romer%C3%ADa-de-santa-faz>

64 <https://www.informacion.es/opinion/2020/04/18/santa-faz-rogando-toni-cabot-4721519.html>

El perill expressat era que la benedicció, que seria duta a terme per tres persones i l'escolta policial, podria tindre un efecte crida entre la població i també que podria ser imitat per altres poblacions.

Barcala es va limitar a sentir-lo per tots els alacantins. Manresa, de Ciutadans, lamentava que la Relíquia no poguera eixir, però entenent els motius. Bellido, de Compromís, diria que la prioritat és salvar vides. Sanguino, PSOE, afirma que seguir les normes és transcendent, encara que siga un gran sacrifici. López, d'Unides-Podem, diu que s'ha de complir la normativa de l'Estat d'Alarma. Ortolá, de Vox, no es va sorprendre "perquè no confiàvem en el Govern d'Espanya".⁶⁵

Es va imposar una tercera via a proposta del degà de Sant Nicolàs, Ramón Egio: beneir des del monestir i fer-ho en directe mentre repiquen totes les campanes de la ciutat en senyal de goig. La missa, a porta tancada, va ser oficiada pel bisbe Jesús Murgui i retransmesa en directe per InformaciónTV, acompanyada pel repic de campanyes. D'aquesta manera serà la primera volta en 80 anys que no es celebra la Pelegrina. Entre 1937 i 1941 també és va suspendre la Pelegrina amb motiu de la Guerra Civil.

El 18 de maig tornaria a obrir les seues portes el monestir de la Santa Faç i ho farà amb una missa⁶⁶

65 <https://www.informacion.es/alicante/2020/04/23/habra-bendicion-castillo-santa-barbara-4682178.html>
66 <https://www.informacion.es/alicante/2020/05/16/monasterio-santa-faz-reabre-puertas-4610063.html>

Una relíquia pelegrina

Eixir de la Santa Faç per realitzar benediccions no és quelcom excepcional. Tampoc pujar al Castell per fer-ho. El 1804 una pestilència de febre groga⁶⁷ assolava la província⁶⁸. Segons el contagi s'intensificava, el fervor popular va sol·licitar amb més insistència recórrer a la Faç Divina, fins i tot amb violència, presentant-se a la sala capitular de l'església de Santa Maria on l'Ajuntament estava celebrant una sessió amb motiu del problema existent i amb crits demanaven que es portés la Relíquia de la Santa Faç a Alacant.

L'Ajuntament va decidir conciliar aquesta petició amb la seguretat d'evitar el contagi, acordant que la Faç Divina es traslladés ocultament, a mitjanit, a l'ermita de el Castell de Santa Bàrbara, com així es va fer en la nit de el 23 de setembre. “Per ordre superior era treta la Santa Faç, a les huit del vespre, per una tronera de el Castell de Santa Bàrbara, cerimònia que s'anunciava amb una canonada”. “Mentre un sacerdot movia el sagrat llenç en totes les direccions, beneint la ciutat, la mar, als camps i l'horta, els alacantins plorosos i compungits, llançaven crits demanant misericòrdia al Senyor, oferint un quadre que excitava la major tendresa”.

La febre groga va provocar la mort a la ciutat de 2.472 persones, el 20,87% dels seus habitants i la fugida de 2.110, quedant reduïda a 11.847 veïns. A l'octubre de 1805 es va donar per desapareguda l'epidèmia.

67 El període d'incubació oscil·la generalment entre els 3 i els 10 dies. Durant aquest temps, el virus passa de la sang al sistema limfàtic, i d'allà passa a òrgans vitals on s'estableix. La febre groga ha tingut un paper rellevant al llarg de la història d'Àfrica, Amèrica i Europa. S'han reportat epidèmies històriques com les de l'Imperi Romà als anys 541 a 549, a l'Havana cubana entre 1762 i 1763, a Filadèlfia el 1793, a Haití el 1802 (fent estralls entre les tropes franceses en plena revolució haitiana[4]) i Norfolk el 1855. Són de destacar les epidèmies que durant el segle XIX se succeïren al llarg de la costa de la península Ibèrica, a localitats com Càdiz, Gibraltar i Cartagena. De gran importància històrica i internacional va ser la que l'agost de 1821 va fer estralls a la ciutat de Barcelona. https://ca.wikipedia.org/wiki/Febre_groga

68 <https://www.informacion.es/opinion/2020/04/22/santa-faz-alicante-fiebre-amarilla-4692248.html>

L'Última polèmica. Entre la fe i el 'alicantonalismo'.

El llibre de la Generalitat sobre “Les nostres festes”, publicat el 9 d'octubre de 2020, no inclou “la Pelegrina”, la qual té una història de cinc segles i açò ha provocat malestar entre festers i devots alacantins⁶⁹. “Al llibre de la discòrdia, no figura la Pelegrina a la Santa Faç”, “Greu error o menyspreu a l'Alacant

fester”, “Un cop més ignoren a la ciutat, les seues festes i les seues tradicions” o “El maltractament a Alacant és continu” són alguns dels comentaris en xarxes socials.

Romiatge de la Santa Faç en 1913. Foto del doctor Ramos Martín⁷⁰.

Segons la tradició el primer pelegrinatge va tindre lloc el 1489, originant-se els miracles de la llàgrima i la pluja. Cada any han participat vora 200.000 persones. El regidor de Festes d'Alacant, Manuel

Jiménez, ha assenyalat que “la Santa Faç és una manifestació popular on el lúdic i el religiós s'uneixen i que té el reconeixement de totes les administracions. S'ha de tindre en compte per l'antiguitat que té i pel que suposa a la província i per al País Valencià, perquè pocs actes festius reuneixen en tan poc temps a tantes persones, però un cop publicat el llibre no es pot fer res”.

Trasllat de la Santa Faç i romeria pel Raval Roig, 1942. Foto Sánchez.

69 J. Hernández. Un libro de la Generalitat sobre las fiestas de la comunidad se olvida de la Santa Faz. <https://www.informacion.es/alicante/2020/10/10/libro-generalitat-fiestas-comunidad-olvida-17729885.html>

70 <https://www.hojadellunes.com/una-historia-alicantina/>

El Consell s'ha defensat dient que només recull les festes declarades com a Bé d'Interès Cultural (BIC)⁷¹. El llibre acull nombroses manifestacions festives, culturals i religioses de les comarques del sud. Però no inclou la Pelegrina.

https://www.abc.es/espana/comunidad-valenciana/alicante/abci-peregrina-imagenes-mas-200000-alicantinos-participan-romeria-multitudinaria-201604071911_noticia.html

⁷¹ El informe para tramitar el BIC de Santa Faz lleva retenido en Urbanismo desde mayo. 16-10-20 El edil de Cultura, Antonio Manresa, de Ciudadanos, asegura que aún no ha recibido el documento del área que gestiona Adrián Santos Pérez, del mismo grupo
<https://www.informacion.es/alicante/2020/10/16/informe-tramitar-bic-santa-faz-19066369.html>

Santa Faç i identitat alacantina

Des d'un vessant identitari i antropològic, totes les comunitats humanes necessiten símbols, imatges, icones en els quals auto-reconèixer-se⁷². Aquests objectes encapsulen relats compartits que permeten unir a la pròpia comunitat i comunicar als altres qui som. La ciutat d'Alacant, malgrat ser una vila poderosa des de temps remots i capital d'una pròspera província des de 1833, no compta amb massa icones d'aquesta naturalesa, en poderós contrast amb la propera Elx que exhibeix la seua famosa Dama ibèrica, hui a Madrid, el seu palmerar i la seua representació medieval sacra del Misteri d'Elx. A Alacant se solen fer servir l'Esplanada i el castell de Santa Bàrbara com a logos de la ciutat. Essent l'Hèrcules, les platges i les seues palmeres, potser, uns altres elements aglutinadors.

Sense menysprear a aquests dos referents, la Santa Faç té un potencial simbòlic únic i és un objecte molt lligat a un episodi clau en la història de la ciutat. Més enllà que creguem o no en la veracitat del miracle, lògicament qüestionada per molts ja des del segle XIX, al segle XXI podem vore romiatges on participen fins a 200.000 persones malgrat que la immensa majoria pelegrinen per motius únicament lúdics.

Un miracle que es va produir en un context històric de confluència d'interessos de tota mena, polítics, econòmics, religiosos, per aconseguir el títol de ciutat per a la vila d'Alacant. El títol permet pujar en rang, aconseguir moltes prebendes, imposar impostos. Els nobles augmenten la seua escala, l'Església la seua importància. Tothom relacionat amb les estructures de poder està interessat en el títol de ciutat.

Siga per creença, per tradició o fins i tot per amor a la cultura i l'art, la Santa Faç ha tingut defensor de tots els colors. Un líder comunista, l'alcalde pedani, Antonio Ramos Alberola, conegut per Tónico el de bar, la va salvar dels milicians ajudat per Francisco Manuel Medina Tomàs, casolà de la finca "El Vassallo o la Capella", que per tradició portava el pal de la Santa Faç, i era

72 Antonio Adsuar. <https://loblanc.info/santa-fac-i-identitat-alacantina/>

conegut com “el Pandorgo”⁷³, i la van lliurar al president de la diputació, Álvaro Botella Pérez, un marxista segons els franquistes, que estava reunit amb l'alcalde republicà Lorenzo Carbonell Santacruz, que diria “Açò és lo més sagrat del poble”, i el dirigent comunista Rafael Millà Santos. Tots van contribuir a salvar-la⁷⁴.

L'últim miracle de la Santa Faç, per a Rosser⁷⁵, és que se seguisca conservant més de 500 anys després en una ciutat que ha destruït tant. Que siguem capaços de mantenir amb molt bona salut el romiatge a la Santa Faç és un veritable miracle. És una cosa que recull i conjuga totes les nostres senyes d'identitat: el caràcter d'horta que ha tingut Alacant des de la prehistòria; la manca d'aigua; el caràcter de ciutat portuària (pel mar va arribar la Relíquia), i les lluites de poder. Són els quatre pilars de la nostra història i tot això està a la Santa Faç. Per això seria tan important aconseguir la declaració de Bé d'Interès Cultural⁷⁶.

Sobre la marxa de les monges i el seu retorn, Rosser explica que ha estat la societat alacantina la que amb la seua pressió ha fet que tornen les monges. Més enllà que un siga creient i que es vaja a la Santa Faç per tradició religiosa o popular, en l'imaginari col·lectiu és una de les senyes d'identitat d'Alacant. Hi ha hagut una pressió social de polítics, societat civil i creients, que va fer que tothom s'unís, a l'ésser part intrínseca de la nostra història. No ha de córrer cap perill perquè és la conjunció de totes les nostres senyes d'identitat. Hem de defensar la Santa Faç. Ací està el nostre “ser alacantí”.

73 Del castellà pandorgo, ‘home panxarrut’ i que en el segle XIX s'aplicava com a nom despectiu als carlins. A Alacant persona pertanyent al partit de dretes. <https://dcvb.iec.cat/>

74 Joaquín Santo Matas. El comunista que salvó la santa Faz. 17/04/2020. <https://www.informacion.es/opinion/2020/04/17/comunista-salvo-santa-faz-4734840.html>

75 J. Hernández. Rosser: «El último milagro de la Santa Faz es que seamos capaces de mantener la romería» 01/05/2019 <https://www.informacion.es/alicante/2019/05/01/rosser-ultimo-milagro-santa-faz-5427106.html>

76 El informe para tramitar el BIC de Santa Faz lleva retenido en Urbanismo desde mayo. 16·10·20 El edil de Cultura, Antonio Manresa, de Ciudadanos, asegura que aún no ha recibido el documento del área que gestiona Adrián Santos Pérez, del mismo grupo <https://www.informacion.es/alicante/2020/10/16/informe-tramitar-bic-santa-faz-19066369.html>

Conclusions o consideracions

1. Tot el que sabem és per documents que es transcriuen de la tradició oral, cap al moment dels fets, més aviat els més antics dels que es té constància, tot i que no han arribat a nosaltres, són de 50 anys després del miracle.
2. La primera qüestió seria com Roderic aconsegueix quedar-se la relíquia un cop recuperada dels Venecians. Ha estat comissionat per Sixte IV, però és que la cúria no estava al corrent? No li van reclamar? Fins i tot, com va aconseguir enviar-la a terres valencianes.
3. La segona qüestió seria el fet que un dels tres llenços de la Verònica arribés a Sant Joan, una petita població propera a una ciutat que començava a conèixer un gran creixement econòmic gràcies al seu port. Estem parlant d'una relíquia que difícilment Roma podria deixar anar per acabar en una població com aquesta. En tot cas, i tenint en compte la probable participació dels Borja en la història, hauria estat més lògic que haguera anat a Gandia o València, d'on Roderic era bisbe i a més una de les ciutats més poderoses de la Mediterrània Occidental al segle XV.
4. Qui era realment Pere de Mena, una figura que desapareix al llarg de la història però que sembla ser que va existir i fins i tot va tindre una làpida funerària a Sant Joan on explicava que va ser ell qui va dur la relíquia ací. Làpida que, casualment o oportuna, va desaparèixer després d'unes obres de remodelació. A més en la làpida posava com a data de defunció el 1483 i el miracle va ser el 1489.
5. El miracle de Lloixa guarda molta similitud a la manera com els franciscans construïen aquests relats, els podem trobar també en els miracles de la Verge de Loreto de Mutxamel i la Puríssima Xiqueta de Benisa a la nostra província. Ells es van servir del miracle per assentar la seua importància davant la ciutat, però, la ciutat també es podria haver aprofitat del miracle per a les seues negociacions amb Ferran II per a aconseguir el títol de ciutat. Juntament amb el miracle de les Hòsties de Santa Maria s'intentava suplir la manca d'una seu episcopal a la ciutat? Poques ciutats rebien el títol sense tindre bisbat.
6. Com el cardenal Roderic li confia a un mossèn de poble, Mena, aital relíquia? Alguna hipòtesi diu que podria haver sigut secretari del cardenal. De fet els

Borja es van envoltar de compatriotes catalano-aragonesos a Roma, on tenien molts enemics declarats.

7. La història ha sigut modificada a conveniència, resultant beneficiats d'ella els franciscans, però especialment sembla haver un interès personal en Vicent Bendicho en fer-se descendent o si més no realçar el nom de Francisco Bendicho (o Benito de València). El mateix joc dels noms sembla també haver afavorit a Bendicho per dur-lo a la seua conveniència.
8. Després de tot aquest seguit de miracles no és lògic que la Verònica acabara en un petit monestir dels franciscans, nostra senyora de Gràcia a les afores de la ciutat, tenint les parròquies de Sant Nicolau i Santa Maria en un moment de lluita per la seua preeminència i convertir-se en col·legiata.
9. Els franciscans es troben en un moment d'expansió. En un principi vaig intentar veure alguna relació entre els franciscans i la cúria vaticana successora i enemiga d'Alexandre VI Borja, però, si bé es cert que aquests donaran amplies beneficis als franciscans, el cert és que els Borja també gaudien del seu favor. Per tant ens trobem en un moment on la influència dels franciscans entre els grans poders és alta. No sols aconseguen coses dels papes, fan d'intermediaris també entre la Corona de Castella, per mitjà d'Enric de Cardona, jesuïta i bisbe de Barcelona, per poder evangelitzar les Índies i evidentment ells també ixen beneficiats al poder viatjar al Nou Món i estendre's. Seran les clarisses de Gandia, de la segona orde franciscana, dins de l'òrbita dels Borja encara, les encarregades de custodiar la Santa Faç. A la façana barroca de la Santa Faç n'hi ha les imatges de Santa Clara i Sant Francesc com a protagonistes de l'edifici.
10. Per tractar-se d'un dels tres llenços de la Verònica, com s'han tingut tantes complicacions per mantindre l'orde de les clarisses? Com és que el seu valor per a la religió catòlica no a afavorit una major defensa de la seua custòdia, fins i tot disputa?
11. El que és clar és que veritat o no, per als alacantins, creients o no, la Santa Faç continua essent un símbol de la ciutat i dels seus habitants capaç de generar debats fins i tot a nivell polític. Com diuen Rosser i Adsuar, miraculosa o no, els romiatges encara apleguen desenes de milers de persones.

Quant saps Sobre la Santa Faç⁷⁷

- Què és la Santa Faç?
- Per què els alacantins van en romiatge a Santa Faç?
- Quin dia es celebra la Pelegrina?
- Què és el Miracle de la Llàgrima?
- D'on va arribar el vel?
- Qui va portar el vel?
- En quin any es va produir el Miracle de la Llàgrima?
- A quants quilòmetres hi ha el santuari d'Alacant?
- D'on surt la Pelegrina des d'Alacant?
- A més d'Alacant, de què altres llocs parteixen peregrinacions?
- Quantes estacions té el Via Crucis?
- És la imatge de Santa Faç que es porta des d'Alacant l'original?
- Quin és el "uniforme" de romaní?
- On es va dur inicialment la Santa Faç?
- On poden reposar forces els pelegrins?
- Què es pot veure al monestir quan entres?
- Per què hi ha tres façs?
- Quin esport practiquen les monges de clausura de la Santa Faç?
- On són les altres dues façs?

- On és el reliquiari amb la Santa Faç?
- Quantes claus obren el cambril?
- Sobre obren el cambril que acull la Santa Faç?
- Quina és la frase més repetida de la Pelegrina?
- Quin tipus de monges custodien a la Santa Faç?
- Quina imatge de Setmana Santa es relaciona a Alacant amb la Santa Faç?
- On van els joves després de la peregrinació?
- ¿Quan va ser l'última vegada que la Santa Faç va sortir del cambril a altres poblacions?
- Què es pot comprar al monestir?
- De quins països procedeixen les monges?
- Com es diu l'actual capellà?
- Què peegrines es celebren abans de l'oficial?
- Quanta gent sol acudir a Santa Faç?
- Què Papa va concedir l'Any Jubilar a la Santa Faç?
- Per on surt el pelegrinatge des de Sant Nicolau?
- D'on procedeixen les canyes de romaní que es reparteixen?
- Quantes canyes reparteix l'Ajuntament?
- Quan es proven els panys del cambril per comprovar que funcionen?
- Per què resaven els alacantins de l'època el dia que es va produir el Miracle de la Llàgrima?

**Recurs compartit per la Comunitat de*

www.asociacionnordstrom.com